

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
41/2016
8. október 2016

Cena 0,50 €

Ludo Stur

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

POSLANKYŇA O. NACHTMANNOVÁ
O AKTUÁLNYCH TÉMACH DNEŠKA
Strana 4.

DOHODY SO ZÁMORÍM
SPREVÁDZA VLNA PROTESTOV
Strana 5.

PROF. EMÍLIA HRABOVEC
O SPOLOČENSKEJ MORÁLKE
Strana 6.

HAŠKOV LITERÁRNY HRDINA
NESTRÁCA NA POPULARITE
Strana 8.

SOCHÁR FRICO MOTOŠKA –
UMELEC S MATIČNÝM KÓDOM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Septembrové predsedníctvo Matice slovenskej prerokovalo okrem iného aj výhľad rozpočtu ustanovizne na budúci rok. Od polovice roka 2014, keď som sa stal správcom Matice, to bolo rokovanie o základných finančných dokumentoch bez obáv, ako to vlastne počas rozpočtového roka s nami dopadne. Po dvoch rokoch sme dokázali ekonomiku Matice stabilizovať. Situáciu nemôžeme preceniť, ale dýcha sa nám už ľahšie... Nemusíme už miestnym odborom Matice slovenskej vysvetľovať, že na ich aktivity regionálnej kultúry nemáme dostatok peňazí. Práve naopak, úroveň podpory sme stanovili a snažíme sa ju len a len zvyšovať.

Ako sa nám to podarilo? V Matici sme si prestali klamať. O jej problémoch otvorene hovoríme. Pravda! To bol základ reformy. Po tom, „čo sme si naliali čistého vína“, analyzovať sme dôvody a prijali zdravotnicke opatrenia. Pred slovenským národom i matičnou verejnosťou sme zverejnili v Slovenských národných novinách všetky dostupné a známe informácie týkajúce sa postupnej defraudácie peňaznej časti Národného pokladu. Ani tento boľavý moment v našej modernej histórii sme neprekrúcali.

Následné rokovanie predstavenstva matičnej tlačiarne Neografia bolo rovnako potešujúce. Po dvoch rokoch náročných ekonomických zmien manažment predložil majoritnému vlastníkovi výhľad hospodárskeho výsledku za rok 2016. Najdôležitejším signálom je, že Matica môže opäť počítať s vyplácaním dividend už v roku 2017. Konečne sme aj v Neografii obrátili kormidlo lode tým správnym smerom. Dokonca za august dosiahla Neografia najlepší zisk zo svojej prioritnej podnikateľskej činnosti za uplynulých osem rokov.

Aj preto sa nám v Matici ľahšie dýcha... A dýchať sa bude ešte ľahšie, ak sa navzájom zomkne a v týchto ťažkých časoch preukážeme národu svoju životaschopnosť a opodstatnenie.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor

Útoky, urážky, zastráňovanie, bitky, ale už aj vražda Poliaka či Čecha v Británii Slováci nebudú občanmi druhej kategórie!

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Veľká Británia po referende o vystúpení z Európskej únie začína byť horúcou pôdou pre zahraničných študentov a zamestnancov. Londýn si neplní záväzky, ktoré mu ešte stále z členstva vyplývajú, naopak naznačuje, že voľný pohyb pracovnej sily v Európe mu začína byť proti vôli. Londýnska polícia rieši týždenne takmer sedemdesiat incidentov spojených s útokmi na prisťahovalcov. Pritom od mája 2015 do mája 2016 (teda do konania referenda o brexite) zaznamenala iba štyridsať podobných prípadov. Ide teda celkom jasne o súvislosť medzi brexitom a útokmi na neanglických obyvateľov.

Pre útoky na Poliakov v Británii vycestovala z Varšavy do Londýna vládna delegácia na čele s ministrom zahraničných vecí Witoldom Waszczykowskiem.

ČESI A SLOVÁCI

Český premiér Bohuslav Sobotka vyzval britskú vládu už krátko po brexite, aby tlmila útoky proti migrantom z iných krajín Únie. Najnovšie však do tragickej štatistiky už pribudol aj občan Českej republiky, ktorého v Británii zavraždili extrémisti. V uplynulých dňoch sa česká a slovenská komunita skladala na veľmi úspešnú zbierku, z ktorej výnosu financovali prevoz telesných pozostatkov obeť do vlasti. V komunite Čechov a Slovákov, ktorí dlhodobo žijú vo Veľkej Británii na európsky pas, je však ponurá nálada. Briti prestali rozlišovať medzi Čechmi, Slováckmi, Maďarmi, Estónkami alebo Poliakmi.

POSTOJ SLOVENSKA

Premiér Robert Fico požiadal britskú premiérku o osobitnú mieru starostlivosti o Slovákov, ktorí pracujú v Británii. Mayová prisľúbila, že sa v budúcnosti bude snažiť o to, aby mohla práva približne deväťdesiat tisíc Slovákov ochrániť. No ako podmienku si dala reciprocitu – bude to možné iba vtedy, ak rovnako budú chránené i práva Britov, ktorí budú žiť či pracovať v krajinách EÚ. Zároveň upozornila, že Briti nepodporujú úplnú

Briti prestali rozlišovať medzi prisťahovalcami – všetkých hádžu do jedného vreca.

Dnešná tvár Anglicka a odkaz pre migrantov: Nie ste vítaní!

slobodu pohybu. Slovensko v tej súvislosti oznámilo, že ak bude obmedzená sloboda pohybu, potom musí Británia rátať s obmedzením jej obchodných a hospodárskych aktivít v Únii.

Český a slovenský predseda vlády sa na spoločnom rokovaní ich kabinetov v Bratislave absolútne zhodli na spoločnej ochrane svojich občanov vo Veľkej Británii. Robert

Fico sa však obáva, že vo Veľkej Británii pravdepodobne dôjde k vytvoreniu občanov druhej kategórie. „Budeme veľmi tvrdo bojovať za práva týchto ľudí. Myslíme si, že im musia zostať všetky práva a náležitosti, ktoré im patria, pretože vstúpili do Veľkej Británie ako do krajiny, ktorá je súčasťou EÚ,“ zdôraznil premiér. Podľa predsedu vlády ČR Bohuslava Sobotku je situácia týkajúca sa brexitu nejasná. „Iná vec, ktorá sa ukázala ako jasná, je, že Veľká Británia sa rozhodne neponáhla s tým, aby formálne oznámila svojim partnerom, že z EÚ skutočne vystupuje“ zdôraznil Bohuslav Sobotka.

KRAJANSKÁ KONFERENCIA

Slovenské národné noviny oslovili v tejto súvislosti aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ). Úrad reagoval, že „súčasná ekonomická migrácia a s ňou spojené pracovné pobyty a vznikajúce súvislosti v súkromnom živote našich krajanov nespádajú do agendy nášho úradu, a teda ich priamo nesledujeme a v tomto kontexte s krajanmi nekomunikujeme“. Iniciatívne však pripravuje 28. až 29. októbra Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2016, na ktorej bude možnosť stretnúť sa a porozprávať s našimi krajanmi a krajkami z Anglicka. Na konferencii sa zúčastnia aj zástupcovia Matice slovenskej: predseda M. Tkáč, správca M. Smolec a riaditeľka Krajského múzea MS Z. Pavelcová.

3 OTÁZKY PRE:

Miroslavu KOZÁROVÚ, riaditeľku Domu Matice slovenskej v Šuranoch

Medvedica Matica rozdáva priehrštím radosť

• Šurany boli mestom historického zápasu slovenského národa za štátnu samostatnosť pred dvadsiatimi piatimi rokmi. Ako pôsobí dnes Matica slovenská v tomto významnom meste na juhu Slovenska?

Mesto Šurany má bohatú kultúrnu činnosť vďaka Mestskému kultúrnemu stredisku (MsKS), ktoré koordinuje rôzne aktivity. Pôsobí tu MsKS Kostolný Sek, MsKS Nitriansky Hrádok, je tu knižnica, synagóga. Všetky tieto inštitúcie majú tradičné podujatia zamerané najmä na dospelých občanov.

• Pripája sa k nim aj Matica slovenská?

Samozrejme. Aktuálne sa orientujeme na deti. Spolupracujeme so

škôlkami a školami. Som presvedčená, že budúcnosť našej domoviny je v rukách najmladších milovníkov ľudovej piesne, hier, rozprávok, tancov – teda klenotov slovenského ľudu. Vďaka hre s matičnou medvedicou sa nám podarilo zapáliť plamienky v srdciach nejedného diváka, či to bolo v Leviciach, Šintave, Dunajskej Strede, Komárne, ale najmä v bezprostrednom dosahu šurianskeho D MS.

• O čo vlastne ide? Čo znamená Medvedica Matica?

Je to hra a úspešná. Reagujú na ňu tak deti, ako aj dospelí. Spája ich úsmev a radosť. Prostredníctvom hry si pripomínajú svoje korene. V D MS v Šuranoch sme sa usilovali, aby sa

všetky ciele navzájom prelínali. Tak sa podarilo s Medvedicou Maticou osláviť dary našich bábiciek prostredníctvom ľudových piesní a rozospievať pri tom deti v škôlkach a školách. Cez slovenský rekord sme spojili v Matici slovenskej 5 963 ľudí Slovenska vďaka piesni Po nábreží koník beží a v druhom rekorde obliekame do krojov čo najviac ľudí na slovenských hradoch a podhradách. Na hrade Devín sa k rekordu pridali najmä matičiari; na Nitrianskom sa pridali deti a mládež. Veríme, že k rekordu prispejú aj súbory či jednotlivci v okolí bývalého Šurianskeho hradu a podhradia, teda aj Šurany a okolité dediny.

Zhovárala sa Helena RUSNÁKOVÁ
Foto: archív M. KOZÁROVEJ

ISSN 0862-8823
41
9 770862 882007

V SNN 42/2016
SI PREČITATE

Obrovskú poľskú pevnosť Przemysl bránili proti Rusom aj slovenskí landsturmisti.
Moravské kúpele Luhačovice si udržiavajú pozíciu Slováckmi najnavštevovanejších kúpeľov.
Rozhovor s jubilujúcim básnikom a spisovateľom Stanislavom HÁBEROM o jeho tvorbe.

Na Paneurópskej vysokej škole pribudol nový voliteľný predmet Budú sa vzdelávať v multikulturalizme

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Po zániku vlády materialistickej komunistickej ideológie sa celkom prirodzene očakával návrat vlády ducha, kresťanských hodnôt. Ibaže vyprahnutého priestoru sa čoraz viac zmocňujú sily, ktoré s duchom a hodnotami života nemajú nič spoločné. Infiltrujú pojmy, ktoré spoločnosť rozdeľujú, rozkladajú. Videli sme to, keď z vládnej úrovne došlo k zmenám v chápaní ľudských práv. No prijímanie novej legislatívy v tejto oblasti vzbudzuje nedôveru a prebúdzanie imunitného systému jednotlivcov i celých spoločností.

Zmena paradigmy kultúrno-sociologického základu európskych národov sa deje cielené a organizovane. Na Slovensku sa to začalo prípravou celoštátnej stratégie ochrany ľudských práv, do ktorej boli zakomponované požiadavky komunity LGBTI. Táto menšina sexuálnej inakosti mohla pracovať na svojom programe vo vládnom výbore pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Aktivitám tohto druhu sa dostáva veľký priestor v médiách, akoby nič nebolo vážnejšie než presvedčiť obyvateľstvo o rodovej rovnosti v antropologickom chápaní, čo je síce v rozpore s prírodnými zákonmi, ale... Nie je to prvý raz, keď človek menil toky riek a tvrdil, že môže porúčať dažďu a vetru. V prípade ideológie rodovej rovnosti však

ľudstvo siaha na vlastné reprodukčné schopnosti. Netreba zdôrazňovať, že ide o kultúru smrti, vedomý program likvidácie európskeho etnika.

■ SAMI PROTI SEBE

Akoby náhodou do procesu násilného zmocňovania sa našej identity prichádza utečenecká kríza. A s ňou vpád inej kultúry, náboženstva. Imigranti sa neprispôbujú novému prostrediu. Naopak. Agresívnym spôsobom požadujú od Európanov, aby sa prispôbili im. S prihliadnutím na ich reprodukčnú schopnosť je zjavné, že nepotrvá dlho a autochtónne obyvateľstvo sa stane menšinou vo vlastných krajinách. A aby sme im to uľahčili, prenasledujeme ľudí, ktorí sa tomuto procesu bránia. Ba dokonca usporadúvame konfe-

rencie, ako bojovať s predsudkami, mýtmi a bariérami voči moslimom. Organizátorom nie je nikto iný ako Nadácia otvorenej spoločnosti.

Paneurópska vysoká škola zasa ponúka študentom osvojenie si vedomostí v oblasti multikulturalizmu a nadobudnutia s ním súvisiacich profesionálnych zručností. Akoby Európanov bolo treba učiť multikulturalizmu. Každý európsky národ má autentickú kultúru, Európa je jedinečná práve rozmanitosťou kultúr zjednotených na kresťanskom základe. Európa je v princípe multikultúrna a tí, čo vnucujú jej obyvateľom názor, že imigranti ju obohacujú a ich príchodom bude Európa multikultúrna, zavádzajú a klamú. Nie je nijakým tajomstvom, že prevládajúca časť imigrantov je moslimského vierovyznania. Ak islam

vytláčajú z Európy kresťanstvo, o akom multikulturalizme budeme hovoriť?

■ VLNA NESPOKOJNOSTI

V Európe sa dvíha vlna nespokojnosti s migračnou politikou. Štandardné strany akoby rezignovali na zdravý sedliacky rozum. Ba čo viac, pod ich vedením je európskym štátom vnucovaná agenda idúca proti ich životným záujmom. V mediálnom

■ NEMCI USTÚPILI

„Spoločnosť Eustream víta ubezpečenie zo strany Gazpromu, že slovenská, ako aj česká prepravná sieť bude dlhodobou využívaná aj v prípade vybudovania plynovodu Nord Stream 2,“ napísal prepravca vo svojom prekvapujúcom vyhlásení. Dodal, že vstupný bod z Ukrajiny na Slovensko ostane zachovaný v plnej funkcii aj v prípade uskutočnenia projektu Nord Stream 2. Dobré správy prišli najnovšie aj z Nemecka. To plne podporilo súběžnú prevádzku „starej“ trasy cez Slovensko a budovaného severného prúdu. Zrejme má exaktné informácie, lebo doteraz Berlín uprednostňoval výlučne priame spojenie dodávateľa v Rusku s odberateľmi v Nemecku, teda iba Nord Stream 2.

■ HLADISKO GAZPROMU

Predstavitel ruskej spoločnosti Alexej Miller povedal, že „Gazprom

prostredím dostáva priestor len propagácia multikulturalizmu, organizácie na ochranu rodiny a tradičných hodnôt sú vytlačované na okraj spoločnosti. Koncom septembra vystúpili na tlačovej konferencii organizovanej Alianciou za rodinu predsedníčka iniciatívy Mama, otec a deti Edita Frivaldská a podpredseda iniciatívy, advokát pred európskymi súdmi a expert pred Európskym parlamentom Roger Kiska. Do Bratislavy prišli vyzvať verejnosť, aby podporila definície, že manželstvo je zväzok medzi jedným mužom a jednou ženou a že rodina je založená na manželstve alebo rodinnom pôvode. Hoci ide o definície zrejme a prirodzené, ako povedala pani Frivaldská, ak o ne nezabojujeme, budú odmietnuté a stratené.

Ak zoberieme do úvahy, že súkromná vysoká škola otvára štúdium multikulturalizmu a ako uvádza na svojej webovej stránke, „prostredníctvom štúdia multikultúrnej tolerance budú absolventi pripravení na zvládanie intolerancie, rasizmu, xenofóbie a riešenia kríz v školskom a širšom sociálnom prostredí“, tak je zrejme, že agenda sa nedostala na Slovensko s utečencami, ale programovo na likvidáciu tradičného rodinného prostredia a na vytvorenie novej spoločnosti bez akejkoľvek identity.

očkáva, že Európa bude aj naďalej potrebovať dodatočné dávky plynu, ktoré by mohli dosiahnuť objem najmenej sto miliárd kubických metrov v roku 2025 a až sto päťdesiat miliárd kubických metrov ročne v roku 2035“. Gazprom tiež zdôrazňuje, že tranzit plynu cez Ukrajinu je až o dvadsať percent drahší, ako by si vyžiadala jeho preprava cez Nord Stream. Alexej Miller na to poukázal na Petrohradskom ekonomickom fóre. Ak sa pozrieme trochu bližšie na počty, potom vychádza, že aj po dobudovaní Nord Streamu 2 bude Gazprom potrebovať ešte prepravnú kapacitu asi päťdesiat miliárd kubických metrov za rok v smere na západ Európy. No a tou v dostatočnej výške disponuje teraz náš prepravca. V tomto fakte sa zrejme rodí základ budúcej dohody, ktorá by znela v zmysle – ovca zostane celá, hoci vlk sa nasýti.

Na plynovej osi z Východu sa vyčasuje, Rusi sľubujú dlhodobu jasno Eustream a Gazprom sa zrejme dohodnú

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Na stretnutí vlád Českej a Slovenskej republiky sa malo okrem iného podpísať aj memorandum o spolupráci v oblasti prepravy zemného plynu medzi SR a ČR. To sa však nestalo. Slovenské národné noviny hľadali príčinu.

Po rokovaní ministra hospodárstva Petra Žigu a jeho kolegu Jana Mládeka prišiel len oznam, že parafovanie dokumentu sa odkladá. Problém však nie je v memorande, on vlastne, zdá sa, prestáva existovať ako taký. Nedávne stretnutia predstaviteľov Eustreamu a Gazpromu naznačujú, že sa hľadá také riešenie, ktoré umožní súběžne využívať nový plynovod (Nord Stream 2) aj súčasnú slovenskú sústavu.

stava sa k tejto téme verejne nevyjadri. Nevyjadril sa oficiálne ani Úrad vlády SR. S niektorými vyjadreniami

a činmi v minulosti sme si totiž asi najviac problémov narobili sami. Najväčší z nich vtedy, keď cez naše územie začal spätným chodom ruský plyn od Gazpromu prúdiť na Ukrajinu. Naša oficiálna rétorika sa však mení. Nasvedčujú tomu aj intenzívne kontakty našich politických špičiek s predstaviteľmi Gazpromu, ako aj nateraz úspešné rokovania medzi našim prepravcom Eustreamom a ruským plynárenským gigantom. Len v uplynulých týždňoch sa ich uskutočnila celá séria.

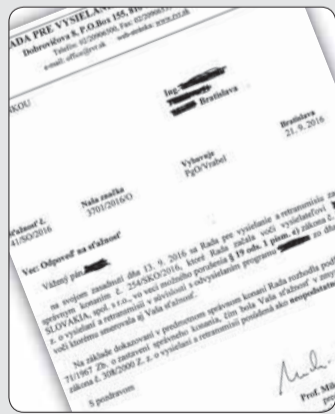
■ KOMPETENTNÍ MLČIA

Kompetentní v rezorte hospodár-

VŠIMLI SME SI

Prekáža vám ponuka, dúfajme že iba niektorých komerčných médií, z pohľadu možného ohrozenia mravnej výchovy mládeže? Prekáža vám, ak sa v čase, v ktorom sa kedysi vysielali večerníčky, vysielajú programy s vulgarizmami, narážkami na sexuálne aktivity či rovno aj sexuálne scény?

Ak ste pobúrení, nest' ažujte sa!

Alebo ste zostali ohromení, ak istá televízia začiatkom tohto roka v rannom vysielaní odvysielala zábery na to, ako si dospelý človek kreditnou kartou porciuje v kuchyni biely prášok? Nuž, v takom prípade sa podľa všetkej logiky môžete rozhodnúť medzi dvoma aktivitami. Buď vypnúť prijímač, alebo napísať sťažnosť na inštitúciu, ktorá dozerá na vysielanie, teda na Radu pre vysielanie a retransmisii (RVR).

Tak ako to v januári urobili desiatky pobúrených divákov, ale aj zopár poslancov a politikov. Veď propagovať na obrazovke v rannom vysielacom čase prípravu bieleho prášku na užitie, je už naozaj trochu veľa. Tak teda ste si vybrali sťažnosť. V domnienke, že je v súlade so zdravým rozumom.

Rozhodnutia štátnych inštitúcií treba rešpektovať. Preto s takým istým rešpektom sťažovateľ prijme oznámenie od RVR v zmysle „sťažnosť je neopodstatnená“. Rozhodnutie orgán vydal, je na svete, treba ho rešpektovať.

Akurát sa čoraz viac vynára otázka, kam sa podel zdravý rozum a čo všetko sa u nás ešte – bez sankcií – objaví na obrazovkách. Pretože po takejto skúsenosti sa zdá, že akákoľvek sťažnosť na možné porušenie zákona u nás vlastne vôbec nemá zmysel. A, žiaľ, nielen na vysielanie, ale to už je iná téma.

Ján ČERNÝ

S podpisovými hárkami sa v hlavnom meste Slovenska deje čosi čudné Hazardovanie s petíciou proti hazardu

Petíciou proti hazardu občania Slovenska rýchlo a úspešne zastavili možnosť prevádzkovania hazardných hier v mestách a obciach, kde žijú. Spísali petíciu, získali dostatok podpisov, poslanci pripravili a schválili všeobecne záväzné nariadenie a stalo sa. Iba v Bratislave je všetko akosi inak.

Ťažko sa dá racionálne vysvetliť sled udalostí, súvisiacich s petíciou proti hazardu v hlavnom meste SR. Vlastne dalo by sa to ľahko vysvetliť a ako letí čas, čoraz viac sa také vysvetlenie ponúka. Čoraz zreteľnejšie je to, že vedenie mesta jednoducho hazard zastaví z tých či oných dôvodov nechce, dokonca, že sa tomu bráni takmer „zubami-nechtami“.

Najskôr verejnosť zaskočila „strata“ 3 039 petičných hárkov z odovzdaných 8 018. Môže sa stať. Hácky sa však stratili priamo na magistráte hlavného mesta. Stratilo sa ich toľko, že je vlastne možné spochybniť právnu záväznosť petície. Ale to bola len prvá udalosť. Keď rozhorčila nielen účastníkov petície, zrazu mesto prišlo s tým, že sa vlastne nič nestalo, veď petičné hácky boli naskenované, a tak originály sú k dispozícii. To však prišlo až po naozaj veľkej nevoli ľudí, prejavenej verejne. Hazardná smutnohra s petíciou proti hazardu v Bratislave sa však týmto iba začala.

Magistrát si akosi nevšimol, že každou občianskou petíciou sa má zaoberať (nielen lamentovaním nad stratenými hárkami a okáza-

lým podávaním trestných oznámení) v určitej lehote. Platný zákon o petičnom práve hovorí, že najneskôr do

ČO INÍ NEPIŠU

šesťdesiatich dní musí byť petícia vybavená. V prípade odovzdaných petície za zákaz hazardu v Bratislave už pred vyše desiatimi dňami táto lehota uplynula. Zákon hovorí o vybavení petície, teda prijatí VZN alebo o jej inom zákonnom spôsobe vybavenia.

Primátor – podľa všetkého svojvoľne, v rozpore s petičným zákonom – poslancom mesta tvrdí, že VZN za obmedzenie hazardu v Bratislave má platiť od januára 2017 a mestským poslancom jeho návrh predložil, až keď budú skontrolované všetky podpisy pod petíciou. Dalo by sa akceptovať, ak...

Ak by sa hácky z akéhosi prapodivného dôvodu neprepisovali do nejakých tabuliek, čo sa doteraz na Slovensku ešte nikde nerobilo. A ak by primátor zároveň netvrdil, že je v nich „obrovská, až 17-percentná chybovosť“.

Vôľa 136 139 Bratislavčanov zrejme nie je dôležitá a treba sa pýtať, čo je dôležitejšie – z pohľadu magistrátu – ako ona. Veľmi čudne v týchto súvislostiach vyznieva primátorovo ubezpečenie, že vôľa občanov nie je ohrozená a že tak isto nie je ohrozená ani príprava VZN.

V závere septembra sa mali mestskí poslanci dohodnúť na „príprave pracovnej skupiny na prípravu VZN“. Hoci, zopakujme si, podľa zákona už mala byť dávno vybavená. Tak či onak.

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Dvojaký meter na ruskej voľbe

Roman MICHELKO

Sledujúc komentáre našich či západných komentátorov k septembrovým voľbám do ruskej Státnej dumy mi prichádza na um, že sotva možno nájsť hrubšie dvojité metre než pri ich hodnotení. Keď sa už nedalo sponchybní samotné zratúvanie hlasov, i keď v každej volebnej miestnosti boli kamery, tak sa začalo hovoriť, že voľby boli neférové, že všetci kandidáti nemali rovnaký priestor a že vládna strana mala podporu najvplyvnejších médií, čím je dlhodobé zvýhodňovaná. Podľa tejto logiky sú voľby spravodlivé, čestné a regulárne, len keď v nich zvíťazia tí správni kandidáti, inak môžu byť voľby křistáľovo čisté, aj tak sú nelegitímne.

Príkladov takéhoto hodnotenia môžeme nájsť skutočne neúrekom. Keď vo voľbách do palestínskej samosprávy vyhral v pásme Gazy radikálny Hamas nad skrz-naskrz

skorumpovaným Fatahom, interpretovalo sa to div nie ako katastrofa. Vtedy zopár amerických politológov nahlas zauvažovalo, že v niektorých oblastiach nie sú otvorené voľby tým najšťastnejším riešením. Akoby chceli povedať, že môžete si voliť, ako chcete, ale ak zvolíte tých, ktorí sa nám nehodia, tak potom boli voľby určite zmanipulované, nečestné, nelegitímne, a preto očakávajte sankcie.

Samozrejme, pružnosť postojov pri interpretácii volieb je veľmi široká. Ak ostaneme v Rusku, ako na ideálny príklad si môžeme spomenúť prezidentské voľby v roku 1996. Dnes je už všeobecne známe, že ešte vo februári 1996 mal Boris Jelcin podporu skromných troch percent a šéf ruských komunistov Genadij Zjuganov bol jasným favoritom prezidentských volieb. Na stretnutí svetových lídrov v Davose

preto vznikol plán, ako tieto voľby vyhrať. Skupinka neslávne známych oligarchov na čele s Borisom Berezovským zabezpečila financovanie „projektu“, pričom realizácia volebnej kampane bola zverená schopnému a výkonnému byrokratu

KOMENTÁR

tovi Anatolijovi Čubajsovi. Tam sa dohodlo zriadenie volebného fondu s cieľom akýmkoľvek prostriedkami presadiť zvolenie Jelcina za ruského prezidenta. Kampaň, ktorú predviedli projekcinovské médiá, bola tá najšpinavšia, akú si vôbec možno predstaviť. Metódy mediálnej manipulácie dokázali doviest do dokonalosti. Zjuganov vykresľovali ako arcidiabla, nové, ešte nebezpečnejšie vtelenie Stalina. Akákoľvek hrubozrná demagógia bola v poriadku, a tak napriek extrémnej

neoblúbenosti nakoniec vtedajšie ruské prezidentské voľby vyhral ťažko chorý (v priebehu kampane mal infarkt, ktorý bol, samozrejme, pred voličmi zatajený) blabotajúci alkoholik Boris Jelcin. Ako sa neskôr ukázalo, ani nepredstaviiteľná a masová manipulácia nestačila na to, aby Jelcin vyhral. Dnes je už známe, že viacerí gubernátorov muselo zmanipulovať voľby, respektíve sčítavanie výsledkov, aby nakoniec vyhral. Vtedy však nikto neprotestoval, všetko bolo v poriadku, „vyhral“ predseda demokracie Jelcin, takže na nejaké chybičky krásy sa nehľadelo.

Veľmi podobný prístup zvolili volební pozorovatelia v prípade prezidentských volieb v Gruzínsku. Zaslepený proamerický diktátor Michail Saakašvili sa vyhlásil za víťaza volieb po sčítaní sotva dvoch percent hlasov. To, že jeho ozbrojené zložky rozmlátili súkromnú nezávislú televíziu, nikomu neprekázalo, že v jeho okolí bolo viacero podozrivých úmrtí jeho oponentov, že prenasledoval opozíciu, to všetko bolo v poriadku a demokratické. O tom, že tento spôsob volieb sa mu dostal takpovediac do krvi, svedčí aj jeho vehementná snaha zrušiť výsledky komunálnych volieb

v Odeze, kde je gubernátorom a kde si „dovolil vyhrať“ primátorské voľby proruský kandidát.

Západní analytici, experti a pozorovatelia nič nenamietali ani proti výsledkom moldavských volieb, ktoré boli všetko možné len nie čisté, férové a demokratické. Konali sa v tieni škandálu, keď záhadne zmizla z moldavských bánk astronomická suma – vyše miliarda eur, napriek tomu však voľby vyhrali proeurópski politici.

Pri hodnotení ruských volieb si treba uvedomiť ešte jednu skutočnosť. To, že proputinovská strana Jednotné Rusko získala ústavnú väčšinu, nie je odrazom jej rastúcej popularity. Tá je na približne rovnakej úrovni, akú mala pred štyrmi rokmi. Za prudký nárast jej mandátov môže kombinovaný volebný systém, kde v jednomandátových jednokolových voľbách platí zásada, že víťaz berie všetko. Paradoxne však práve tento kombinovaný volebný systém je západnými politológmi považovaný za najlepší a najdemokratickejší. Zdá sa však, že to neplatí, ak nevyhrávajú tí správni, a to sa práve stalo v Rusku. V tomto kontexte teda treba vnímať aj hodnotenia „nezávislých“ volebných pozorovateľov.

Nie je prezident ako prezident

Ludovít ŠTEVKO

Čelní predstavitelia dvoch susediacich štátov Andrej Kiska a Miloš Zeman sú dve politicky rozdielne osobnosti. Jeden je nesamostatný politik, ktorý iba tlmočí americký pohľad na svet, druhý je britký a často až nepríjemný vykladač svojej pravdy o svete. Protichodnosť zmýšľania a názorov dvoch prezidentov sa okato prejavila v ich vystúpeniach na pôde OSN. Kiskov prejav sa nápadne podobal na prejav Baracka Obamu pozerstvom a stokrát omieľanými frázami o empatii k utečencom, o zmysle pre zodpovednosť, ktorý je vraj „často limitovaný našimi národnými hranicami“. Zeman si nedával servítku pred ústa a ostro kritizoval OSN: „Ako dlho budeme iba vyjadrovať solidaritu? Pre mňa je terorista každý,

kto zámerne zabíja civilistov.“ A dodal s typickou iróniou: „To je všetko. Jednoduché, milý Watson.“ Mohli by sme uviesť viacero príkladov pri zahraničných vystúpeniach nášho prezidenta, keď neobhajoval národnoštátne záujmy

POZNÁMKA

Slovenskej republiky a hovoril ako marioneta len hlasmi svojich bábkovodičov. Niekoľko mesiacov pred pokusom o puč, keď bol ešte Erdogan priateľom USA, aj Kiska ho nazval svojim priateľom a Turecko označil za „ostrov stability a štitom proti hrozbám pre našu bezpečnosť“, od ktorého sa máme na Slovensku čo učiť. Už vtedy to mnohých nutkalo do smiechu a dnes po známych udalostiach každý vie, že to bola

kolosálna hlúposť. Zeman na rozdiel od Kisku je zásadne proti vstupu Turecka do Európskej únie a považuje miliardové kupčenie Bruselu s Ankarou za Erdoganov príslub zastavenia migračnej vlny na európsky kontinent za zbytočne vyhodené peniaze. Paradoxom je, že český mediálny mainstream nevie prísť Zemanovi na meno, kým slovenské väčšinové médiá tvrdia, že takého dobrého prezidenta, ako je Kiska, sme doteraz nemali.

Treba nášmu prezidentovi priznať, že sa od tureckého priateľa všeličomu priučil. Napríklad, že ústavný súd hlava štátu nemusí rešpektovať. Erdogan sa s ústavným súdom vo svojej krajine vyrovnal po svojom – personálnymi zásahmi si ho „ochočil“ ako barana a náš Andrej Kiska

postupoval trochu miernejšie – odmietol vymenovať za ústavných sudcov polovicu z kandidátov navrhnutých parlamentom, ako káže náš najvyšší zákon podľa článku 134. Poldruha roka je Ústavný súd Slovenskej republiky nekompletný a destabilizovaný pre svojvôľu prezidenta, ale zdá sa, že nikomu, okrem samotného súdu a Benátskej komisie, to neprekáža. Nijaký impeachment sa u nás konať nebude.

Český prezident pri inaugurácii národu prisľúbil, že bude dobrým prezidentom do zlých časov. Ukazuje sa, že sľub plní a navzdory neprajníkom z pražskej kaviarne má reálne šance zotrvať na Hradčanoch aj v druhom volebnom období. Andrej Kiska, ako sa vyjadril pred nastúpeným personálom po nástupe do funkcie, tiež má ambície obsadiť úrad prezidenta v rokokovom paláci na Hodžovom námestí aj po roku 2018. Za príspevia médií a „profesionálnej“ práce agentúry Fokus, ktorú si platil pred voľbami v roku 2014, sa mu to možno podarí. Dobré manažovanie volebného tímu dokáže voličov ťahať za nos aj dvakrát po sebe.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Nedávno som bol na podujatí, kde oceňovali dve osobnosti – jednou z nich bola Eva Kristinová – chýrna slovenská herečka, mimoriadny jav kultúry a slovenského života, s pohnutým osudom, dlhoročná opora matičného života a najmä matičného pohybu. Bola to vzácna chvíľa, keď si treba usporiadať všetky myšlienky, veď je ročník 1928; narodila sa v tom roku začiatkom augusta v Trenčíne. Stálo by možno za to urobiť také virtuálne pripomenutie miest, kde v tomto meste bola, aj pre sebavedomie Trenčanov samotných. Blahoželat' sme mali dvaja – predseda organizácie pani Kristinovej, ja bývalému zahraničnému spravodajcovi. Akosi sa to poplietlo a vymenilo. A ja som sa ocitol nepripravený pred pani Kristinovou. A zrazu som si uvedomil, ako ťažko sa hľadajú slová pre človeka, ktorý je účastníkom a svedkom mnohých dejinných udalostí.

Dlhé desaťročia budila v mnohých rešpekt napríklad tým, že energicky a s prehľadom organizovala matičný odbor Bra-

islava-Staré Mesto. Ešte dnes sa nedá doceniť, koľko stretnutí vďaka jej autorite malo mimoriadne vysokú úroveň a patrilo takpovediac medzi spoločenské salóny Starého Mesta. Treba

by potešili srdce a dušu takej osobnosti, ktorá si toľko za tých takmer deväť desaťročí pamätá, ktorá toľko videla a prežila.

Druhým oceňovaným bol muž, niekdajší zahraničný sprá-

ťachý kút vo vojnu rozbúrenom svete. Uprostred hôr ako v raji, o nič nie je núdza. Cez deň slnko, kúpele, večer dobré jedlo, hudba a tanec.

To s tou hudbou a tancom

po ústupe. Prvý deň sa odohrala bitka, ktorú začal práve vysokoškolský prápor.

„Bolo to hrdinské, ako ste chránili ústup, hore do Bukovca postupovali Nemci, ako ste práve vy začali boj...“ navádzam ho na odpoveď. „Ale kdeže,“ odpovedá mi dnes deväťdesiatpäťročný pán, „zaľahli sme výhodne, mali sme pod paľbou celú prístupovú cestu, ale spolubojovník, ktorý ležal vedľa mňa, v rozrušení odštil granát, držal ho v trasúcej sa ruke a nevedel ho hodiť, nemal som inú možnosť, len mu ho doslova vytrhnúť z rúk a hodiť medzi postupujúcich Nemcov. A tak sa začala prestrelka. Mali prevahu, my sme pred nimi potom ustupovali v húštinách, v krovínach, medzi stromami až nad Bukovec. Neboli to len Nemci, pretože na nás volali aj po slovensky, aby sme sa vzdali, že sa nám nič nestane...“

Ing. Ludevít Andil o tom rozpráva, ako keby to bolo včera. Dostal mnoho ocenení, veľmi si váži tohtoročné vyznamenanie, ktoré mu odovzdali na základe rozhodnutia prezidenta Ruskej federácie Vladimíra Vladimiroviča Putina.

Prečo práve Eva Kristinová

Dušan D. KERNÝ

pripomínať, aby sa nezabudlo, ako táto vynikajúca recitátorka so zápalom predniesla básne pri Štúrovej soche, ktorú vtedy chceli odstrániť. Začalo pršať, ale Kristinová odmietla, aby nad ňou držali dáždňik, a tak i prítomní, medzi nimi aj členovia vlády a parlamentu či ich ochranka, to museli rešpektovať a dať dolu pred Kristinovou nielen klobúk, ale aj dáždňik. Je to epizóda, ktorá hovorí za mnohé. O jej recitáciách staroslovenského Otčenáša a Proglasu na Devíne už ani nehovoriac... Ťažko sa hľadajú slová, ktoré

vodajca a celoživotný pracovník tlačovej agentúry. Ako študent chodil hrať na saxofón v lete do kúpeľov Sklené Teplice, vtedy to niečo znamenalo, osobitne v roku 1944 to bolo niečo. Pre vysokoškolačka to bolo vítané po všetkých stránkach – aj dobré miesto a aj trocha peňazí. A napokon saxofón to v kapele bolo čosi, taký hráč, hoc aj mladík, nikdy nebol v úzadi, keď odsýpali swingové skladby a kúpeľné publikum sa vrhlo do tanca alebo počúvalo. A ešte k tomu v auguste, na konci ktorého mal mladý muž narodeniny. Sklené Teplice to bol akýsi

sa skončilo, len čo sem dorazila správa o vypuknutí SNP. Mladý saxofonista neváhal a prihlásil sa, zaradili ho do jednotky, na ktorú ešte teraz, keď v auguste dovŕšil deväťdesiatpäť rokov, spomína, ako keby to bolo včera. Bola to jednotka vysokoškolačkov. Presne tá, ktorú po šesťdesiatich dvoch dňoch po porážke povstania zaradili na ochranu dvoch povstaleckých generálov – Viesta a Goliana.

Dodnes spomína na posledné dni, nepochybuje, že to bola zrada, ktorá viedla k zajatiu generálov. Zajali ich až na druhý deň

SEBAOBRAHA

Vyhlasenia, že v našom zdravotníctve nie je dost' peňazí, sú podľa zástupcov Aliancie Fair-Play (AFP) nepresné. Keď sa zamerali na účtovné uzávierky firiem zo zdravotníckeho segmentu, dospeli k zaujímavým poznatkom. Posudzovali len tie, ktoré majú tržby nad šesťstotisíc eur ročne. Podľa zistení sa dobre darí biznisu s vyšetrovaniami CT a magnetickej rezonancie, laboratóriám, ale aj distribútorom liekov a techniky. Firmy dosahujú až dvanásťpercentnú ziskovosť, čo AFP označila za nadštandardné.

(Z)dravé zisky z ochorení

„Zo zdravotníctva odišlo za rok až osemdesiattri miliónov eur, pretože z môjho pohľadu firmy v segmente zarábajú veľa,“ povedala analytik Peter Kunder. Na Slovensku sa evidentne oplatiť prevádzkovať zdravotnícku laboratóriá. Z firiem, na ktoré sa pozrela AFP, nie je síce veľa laboratórií, ale takmer polovica z nich dosahuje nadštandardné výnosy. „Pätina zo spomínaných laboratórií má rentabilitu tržieb dokonca vyššiu ako štyridsať percent, čo už je extrémne vysoké zhodnocovanie peňazí,“ dodal P. Kunder.

Darí sa aj distribútorom a výrobcom liekov a zdravotníckej techniky. Každá piata firma má nadštandardné výnosy. Podľa AFP je veľmi lukratívnym biznisom napríklad obchod s materiálom a pomôckami pre kardiologické pracoviská. Úspešných podnikateľov možno nájsť aj medzi prevádzkovateľmi lekární. Je ich však podstatne menej ako v ostatných spomínaných zdravotníckych biznisoch. Veľké zisky nemá každá lekáreň. Podľa AFP v tomto prípade štát relatívne úspešne reguluje ceny. „Je normálne, že firmy vytvárajú zisk, otázka je, aký zisk považujeme za spoločensky prijateľný. Nepovažujem za dobrý systém, ktorý umožňuje na jednej strane vysokú rentabilitu, pričom na lekárov, sestry a pacientov dopadá to, že vraj nie sú peniaze v zdravotníctve. Oni tu sú, len sú pre niekoho iného,“ uzavrel P. Kunder. Podľa neho treba prehodnotiť všetko od cenotvorby liekov, verejného obstarávania až po uzatváranie zmlúv so zdravotnými poisťovňami.

Na Slovensku síce ubúdajú ambulancie všeobecných lekárov, ale máme stále viac lekární. Rastie aj ďalšie číslo, ktoré vypovedá o slovenských pacientoch – voľne dostupných liekov si kupujeme stále viac. Medziročne sme celkovo spotrebovali o čosi menej liekov, ktoré nám predpisali lekári, na druhej strane sme viac siahali po tých, na ktoré lekárske predpis netreba. Zaplatili sme za ne takmer stošesťdesiatdva miliónov eur. Najčastejšie sme si tak bez receptu kupovali lieky na liečbu respiračných ochorení, ochorení tráviaceho traktu, metabolizmu a ochorení nervového systému. Zaujímavé je aj to, koľko sa na Slovensko doviezlo liekov. Podľa údajov Štátneho ústavu pre kontrolu liekov to bolo vlni 156,7 milióna balení. Je to o tri milióny balení viac ako v roku 2014. Aj množstvo liekov vyvezených zo Slovenska narástlo. Za naše hranice v minulom roku odišlo 1,7 milióna balení.

Lieky si už dnes môžeme vyzdvihnúť pomaly na každom rohu. Počet lekární opäť medziročne rástol. Zatiaľ najčerstvejšie údaje sú však len za rok 2014, keď bolo na Slovensku 1 596 lekární. Celkový počet zdravotníckych zariadení, kam patria okrem lekární aj nemocnice, ambulancie či liečebne, sa u nás medziročne zvýšil z 13 022 na 13 040.

Robert LANDIS

O štrajkoch učiteľov a o tom, ako ďaleko je z Bruselu do Bratislavy Socialisti vyznávajú národný prvok

Zhovárál sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: archiv SNN

„Vnútorne sa neviem stotožniť s tým, že nám ktosi podsúva liberálne tézy a vyčíta nám určitú mieru konzervativizmu,“ hovorí poslankyňa parlamentu zo Smeru-SD Oľga NACHTMANNOVÁ. Zhovárali sme sa s ňou o témach, ktoré rezonujú v týchto dňoch v politike i spoločnosti. Diskutovali sme o akútnych otázkach slovenského školstva, ako aj o politickom vývoji v najsilnejšej vládnej strane Roberta Fica.

Sme svedkami tzv. stupňovaných alebo štafetových štrajkov približne dvoch percent učiteľov, ktoré organizuje Iniciatíva slovenských učiteľov. Nepripadá vám zvláštne, že časť učiteľov sa necíti byť viazaná dohodou uzavretou medzi vládou a školskými odbormi?

Na Slovensku máme reprezentatívnu odborovú organizáciu, ktorá podpísala kolektívnu zmluvu a ktorá sa snaží postupne zlepšovať postavenie učiteľského stavu. Myslím si, že treba ísť cestou rokovania a hľadania zhody, a nie cestou spontánnych reakcií istej skupiny, ktoré nemôžu viesť k pozitívnym výsledkom. Dovolím si povedať, že rodičia a deti sú rukojemníkmi týchto nátlakových akcií, preto ide o nezodpovedné hazardovanie s povolaním učiteľa, s jeho poslaním.

Organizátorom učiteľských štrajkov ide predovšetkým o zásadné zvýšenie plátov. A musíme uznať, že platy učiteľov sú nízke...

Viem, že status učiteľa je v spoločnosti zánikajúci, prešla som tým, viem že v školstve sú nízke platy. Ale v osobných rozhovoroch mi samotní učitelia priznávajú, že táto štrajková iniciatíva učiteľom viac škodí, ako pomáha. Lebo debata sa vo verejnosti vedie aj tak, že čo chcú učitelia, veď majú krátky pracovný čas a dva mesiace prázdnin. Prirodzene, kto nie je učiteľ, nevie, čo zahŕňa pedagogická práca.

Nie je podľa vás táto štrajková aktivita motivovaná aj politicky? Pamätáte si vyjadrenie jedného predstaviteľa Iniciatívy

Poslankyňa Oľga NACHTMANNOVÁ o aktuálnych témach dneška.

slovenských učiteľov, že zoberieme Smeru z preferencií nejaké percentá.

Povedal to pán Kočan. Zaujímavé je, že sa vedúci iniciatívy ozvali až tesne pred voľbami a pokračujú teraz. Ale kde boli, keď sa rokovalo s odbormi, prečo sa neozvali vtedy, keď bol čas vyjadriť nespokojnosť. Je absurdné, aby po podpise kolektívnej zmluvy určitá skupina povedala my s tým nesúhlasíme. Pacta sunt servanda – dohody treba dodržiavať. Ak reprezentatívna odborová organizácia učiteľského stavu uzavrela kolektívnu zmluvu, podľa ktorej sa plnia záväzky obsiahnuté v dohode, potom by malo platiť to, čomu hovoríme sociálny zmier. Myslím si, že súčasné nátlakové akcie časti učiteľov majú najmä politické

pozadie. Pretože za rok a pol vlády Ľvety Radičovej sa učiteľské platy nezvýšili ani o cent a prečo vtedy mlčali páni Crmoman a Kočan? Odrazu je im málo zvýšenie plátov o dvadsaťšesť percent za štyri roky minulej vlády, ako vyplývalo z kolektívnej zmluvy.

Okrem toho, že ste poslankyňou NR SR, ste aj vysokoškolskou učiteľkou. Ako sa pozeráte na fakt, že malé Slovensko má veľmi vysoký počet vysokých škôl? Nie je hazardom takáto inflácia vysokoškolského vzdelania?

Hovorím to konzistentne od roku 2006, keď som sa stala prvýkrát poslankyňou parlamentu. Vo všetkých vystúpeniach, ktoré sa týkali vysokých škôl, som pripomínala, že pre malé Slovensko je počet vysokých škôl neúmerne. Medznikom boli roky 2002 – 2006, teda obdobie druhej Dzurindovej vlády, keď sa rozrástol počet súkromných vysokých škôl. Pre porovnanie: v roku 2002 bolo v Dánsku, ktoré má porovnateľný počet obyvateľov, trinásť vysokých škôl a o štyri roky ich bolo už len deväť. Čiže Dáni išli z kvantity na kvalitu. U nás v roku 2002 bolo dvadsaťdva vysokých škôl a v roku 2006 ich bolo už tridsaťštyri.

Pomaly v každom okresnom meste sa otvorila vysoká škola. Máme pretlak niektorých študijných odborov, školy priam chrlia tisíce politológov, právnikov a iných absolventov humanitných profesií. Neznížuje sa tým úroveň štúdiá?

Časť orechov pojedli moje, časť – susedove deti. A keď bola dobrá úroda, ostalo obom rodinám aj do vianočných orechovníkov. Ibaže – susedova žena navrhla vybudovať plot. Vraj aby jej deti neutekali k nám a že sa bojí nášho psa... Akosi to vyšlo tak, že kmeň orecha

vierolomný sused neobral aj o strom, aj o úrodu. Bránili sme sa jeho tlakom sprvu dosť neohrabane. Obviňovali sme Čechov, že nás chcú okradnúť – a oni zase tvrdili, že im to všetko patrí, že nie sú „dobročinný spolek“ a nebudú robiť nám Slovákom „českú pojiš-

Áno, študijné oblasti, ktoré boli oddávna presýtené, sa znova otvorili. Mladí ľudia vedia, že sa na vysokú školu dostanú, keď nie na jednu, tak na druhú, a v najhoršom prípade im štúdium rodičia zaplatia na súkromnej vysokej škole, takže ich samotné štúdium nijako nemotivuje. Výsledkom je devalvácia vysokoškolského vzdelania.

Patríte k významným a dlhoročným aktivistkám Smeru-SD, preto nemôžeme obísť aktuálnu situáciu vo vašej strane, ktorá sa rieši najmä v médiách na linke europoslanec Boris Zala a Smer. Je situácia naozaj taká zlomová, ako sa hovorí?

Určite nie. Z prípadu Boris Zala neočakávam nijaké dosahy na fungovanie Smeru. Poznáam ho veľmi dobre a priznám sa, že som čakala medializáciu jeho výhrad voči strane. A musím povedať, že s ním absolútne nesúhlasím. Veď predtým, ako sa medializoval, mohol ako člen predsedníctva povedať s čím nesúhlasí, vysloviť výhrady.

Z Bruselu do Bratislavy na Súmračnú ulicu je ďaleko. Ale prečo je pre neho bližšie do redakcie Hribovho Týždňa, je otázka, na ktorú by som sa chcel spýtať vás, pretože ho poznáte dvadsať rokov.

Dobre sa pýtate. Keď som v Týždni čítala interview s ním, neverila som vlastným očiam. Neviem, kto ho „osvietil“ takou mierou liberalizmu.

Ak dobre rozumiem vyjadreniam pána europoslancu, na Smeru mu prekáža príklon k národnému konzervativizmu. Ako je to vlastne: pojmy národ a národný sa bijú s pojmom sociálna demokracia?

Keď sme obnovovali sociálnu demokraciu na Slovensku, mali sme v rukách stanovky viacerých európskych sociálnodemokratických strán, napríklad program Sociálnodemokratickej strany Nemecka, a tam sa národný prvok nachádzal. Každý človek, sociálny demokrat, kresťanský demokrat či liberál je najprv súčasťou rodiny, určitého národa, štátneho celku a následne Európy. Sila Európy spočíva práve v mnohorakosti jednotlivých národných štátov. Výhradám Borisa Zalu naozaj nerozumiem.

Aké to bolo nádherné, veľkolepé, keď sme sa po prvýkrát my Slováci stali majstrami sveta v hokeji. Bola to veľká inšpirácia najmä pre mládež. Bol som vtedy na bratislavskom Námestí SNP a videl som, ako si mladí ľudia kladú na zem tú našu slovenskú zástavu a bozkávajú ju kľučičky. Bol som dojatý. A mal som pocit, že my Slováci sme nevyhrali len v hokeji, ale dobyli sme celý svet. A akosi sme prestali závidieť Čechom, keď sa napríklad stali olympijskými víťazmi, ba z duše sme im to želali.

Nechcem byť samolúbny, ale zdá sa mi, že aj vďaka nám Slovákom sa posilnilo české vlastenectvo. Prejdeš cez riekú Moravu a už nepočuješ osočovanie, že sme nacionalisti a fašisti. Bratom Moravanom i Čechom už neprekáža ani slovenská zástava. Bývam teraz v malej dedinke na Hanej pri Prostějove a vždy, keď máme na Slovensku štátny sviatok, vyveším na dome slovenskú zástavu. A môj sused ma srdečne zdraví, už nie som pre neho iba „ňakej Slováka na príhonu“, pozná ma aj po mene a ja sa rád zúčastňujem na miestnych oslavách. Nesnažím sa ani „říkat po česky“ a nikomu to neprekáža. Ba práve naopak, zavše si najmä tí starší vzdychnú: „Mali sme ostať spolu!“ A ja im na to: Dobre sa tak stalo!

O ČOM JE REČ

Túto glosu som písal 28. septembra, ktorý je v kalendári uvedený ako Český deň štátnosti. V tento deň si naši susedia, s ktorými sme mnohé desaťročia tvorili spoločný štát, pripomínajú pamiatku svätého Václava, ktorého pravdepodobne v roku 835 zavraždil v Starej Boleslavi jeho brat Boleslav. Svätý Václav bol príslušníkom prvej dynastie panovníkov – rodu Přemyslovcov, symbolom českej štátnosti a patrónom českého štátu. Je jedným z najobľúbenejších svätých, mučeník, postava, ktorej tradícia zohrala veľmi dôležitú úlohu v emancipácii českého štátu a přemyslovskej dynastie v rámci kresťanskej Európy. Ustanovenie štátneho sviatku sa uskutočnilo 24. marca 2000 v Poslaneckej snemovni Parlamentu Českej republiky.

V myšlienkach sa vraciam do obdobia pred dvadsiatimi rokmi, keď sa delilo Česko-Slovensko. A medzi oboma štátmi, ktoré patrili k sebe, sa vytvorila hranica. Začali sa škriepky o majetok. Pripadalo mi to podobné ako problém s orechom, ktorý rástol na rozhraní mojej a susedovej záhrady. Rástol tam oddávna. Kým sme nemali plot, úrodu sme zbierali spoločne.

Časť orechov pojedli moje, časť – susedove deti. A keď bola dobrá úroda, ostalo obom rodinám aj do vianočných orechovníkov. Ibaže – susedova žena navrhla vybudovať plot. Vraj aby jej deti neutekali k nám a že sa bojí nášho psa... Akosi to vyšlo tak, že kmeň orecha

Český deň štátnosti

Peter ŠTRELINGER

po postavení plotu ostal v susedovej záhrade a do mojej hojne previsali konáre. Vďaka tomu časť orechov stále padala aj na môj pozemok, a tak stále bolo ešte na vianočný koláč. Susedova manželka však prehovorila muža, aby obrezal konáre zo strany môjho pozemku: vraj aby nám netienilo! A výsledok? Museli sme orechy kupovať na trhu. Boli čím ďalej, tým drahšie. So susedovcami sme sa kvôli tomu prestali rozprávať a ja som si v kútku duše prial, aby ten orech, príčina nášho sváru, čím skôr vyschol. Chudák strom, takto doplatil na ľudský egoizmus.

Príbeh s orechom sa veľmi podobá na delenie spoločného štátu. Mali sme obavy, aby nás

řovnu“. Východisko z týchto sporov a škriepok – teda bolestného rozchodu so starším bratom či blízkym susedom, bolo jediné: zasadiť nový orech! Na našom pozemku. Dobre ho ošetrovať pestovať a byť presvedčený o tom, že nám o pár rokov prinesie hojnú úrodu. A ak nebudaj vyhynie, bude to len a len naša vina. Na nič sa nebudeme môcť vyhovárať. Spomínam si na tie prvé roky, keď sme sa učili stáť na vlastných nohách. Mnohí neustále bedákali, že bez pomoci Čechov pokapeme. A hľa, prežili sme... Naučili sme sa žiť na vlastné triko. Prestalo nás trápiť pozeráť sa na česko-slovenskú zástavu a zvykli sme si na našu slovenskú s dvojkrížom.

Obchodné dohody Európskej únie s druhou stranou Atlantiku

Niekde v nedohľadne, inde na spadnutie

Róbert HÖLCZ – Foto: ZATL

Septembrový seriál neformálnych rokovaní v rámci slovenského predsedníctva v Rade Európskej únie pokračoval 23. septembra v Bratislave stretnutím ministrov hospodárstva zodpovedných za zahraničný obchod. Na stretnutí sa podľa pôvodného programu malo hovoriť o udelení štatútu trhovej ekonomiky Číny a o modernizácii ochranných trhových nástrojov EÚ.

Na program rokovania napokon prišli len dohody týkajúce sa liberalizácie obchodu EÚ s Kanadou, označované ako Komplexná dohoda o voľnom obchode (CETA), a medzi EÚ s USA, známe ako Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo (TTIP). Spoločným menovateľom oboch dohôd je utajenosť obsahu pred verejnosťou, čo vždy vyvoláva špekulácie. A tak sa ani nemôžeme čudovať, že už týždeň pred samotným rokovaním sa uskutočnili protesty vo viacerých európskych mestách a napokon aj v deň konania v Bratislave. Zúčastnili sa na nich aktivisti environmentálnej organizácie Greenpeace z viacerých štátov.

■ PREKÁŽOK NEUBÚDA

Pod pojmom liberalizácia obchodu sa rozumie odstránenie akýchkoľvek administratívnych prekážok v obchodovaní medzi zmluvnými stranami. Ide teda o vytvorenie spoločného trhu bez cla, ktorý viac vyhovuje exportným štátom, a tým vytvára nové pracovné príležitosti. Samozrejme, v našom prípade sa ráta s dodržaním európskych štandardov v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti občanov vrátane ochrany osobných údajov a stability v sociálnej oblasti. Pravdepodobne problémy v týchto oblastiach spôsobili, že za tri roky nebola doteraz uzavretá ani jedna z tridsiatich kapitol tejto obchodnej dohody, a keďže doterajšie výstupy boli pred verejnosťou viac

V mnohých európskych krajinách sa proti TTIP zdvihla mohutná vlna protestov.

ako utajené, proti prijatiu dohody sa demonštruje s požiadavkou, aby sa rokovania skončili. Sú totiž oprávnené obavy, že na pulty obchodov sa dostanú produkty nižšej kvality, mäso zo zvierat krmených rastovými hormónmi, USA nezabezpečia v Európe bežné označovanie potravín a zhorší sa tiež životné prostredie. Zatiaľ nie je známe, do ktorého štátneho rozpočtu sa budú odvádzať dane zo zisku vytvoreného z predaja amerického tovaru, keďže aj spôsoby výpočtu daňového základu sú na oboch stranách Atlantiku rozdielne.

■ DYMOVÉ CLONY

Ak sa nás usiluje Európska komisia presvedčiť, že v rokovaniach s USA nepristúpi na kompromisy, potom je nepochopiteľné, prečo sa

doteraz neuzavrela ani jedna kapitola a prečo doterajšie rokovania prebiehali za zatvorenými dverami. V tejto súvislosti treba povedať, že pre EÚ môže byť veľkým nebezpečenstvom mechanizmus urovnávania sporov medzi štátmi a investormi, ktorý by umožňoval žalovať štát na súkromných súdoch v prípade trebárs aj straty zisku.

K doteraz známemu obsahu pripravovanej dohody, ktorá podľa záverov bratislavského rokovania nebude v tomto roku určite uzavretá, treba povedať, že v budúcom roku sa uskutočňujú prezidentské voľby vo Francúzsku a parlamentné voľby v Nemecku, kde potenciálni kandidáti na lídrov nesúhlasia s takto pripravovanou obchodnou dohodou. Odmietavé stanovisko však vládne aj v USA, kde kandidát na prezidenta

Donald Trump je zásadne proti liberalizácii obchodu s Úniou, čo napokon deklarovala aj druhá kandidátka Hillary Clintonová. Tá má o dohode tiež pochybnosti. Podľa Trampa vraj dohoda ohrozuje záujmy amerických pracujúcich, a tiež vraj nechce byť závislý od Európy, čo napokon platí i vo vojenskej oblasti.

Najbližšie sa Európska rada aj za účasti ministrov zodpovedných za zahraničný obchod vyjadri k doterajšiemu priebehu rokovanja na jesennom stretnutí v Bruseli. So žiadnymi závermi sa však nepočíta. Podľa všetkého sa bude čakať na výsledky volieb amerického prezidenta a na zorientovanie sa americkej administratívy v predmetnej problematike, čo nebude skôr ako v druhej polovici budúceho roka.

■ CETA V CIELI

Rokovania o voľnom obchode medzi EÚ a Kanadou sú ukončené, čo napokon konštatovalo aj stretnutie ministrov hospodárstva v našom hlavnom meste. Podľa vyjadrenia ministra hospodárstva P. Žigu Kanada zdieľa európske hodnoty obchodnej politiky, a tak koncom októbra tohto roku nič nebráni, aby sa obchodná dohoda CETA podpísala. V súvislosti s protestmi aj s touto dohodou jej odporcovia zdôrazňujú, že nejde o dohodu o voľnom obchode, ale skôr o výhodách investorov, ktorých je v Kanade väčšina z USA, o spôsobe urovnávania obchodných sporov viac na prospech súkromných investorov či o ohrozenie životného prostredia aj užívaním palív z dechtových pieskov, ktoré zvyšujú emisie skleníkových plynov o viac ako dvadsať percent. Demonstranti pokladajú CETA za najnovšiu generáciu obchodných dohôd, ktorej hlavným cieľom je vraj presunúť väčšinu regulácie globálneho trhu súkromným investorom, o čom sa po podpise budeme môcť presvedčiť. Slovenská vláda s doterajším obsahom dohody súhlasí.

NÁZOR

Je všeobecne známe, že ľudia, ktorí prekonalí klinickú smrť, zavše opisujú situáciu, že sa ocitli v tmavom tuneli, na konci ktorého žiarilo jasné svetlo. Bohužiaľ, zdá sa, že tatranské lesy – v minulosti pýcha Slovenska – dnes prekonávajú klinickú smrť a, obrazne povedané, nachádzajú sa v tmavom tuneli, kde ešte stále nedovidiť na jasné svetlo, čo by viedlo k ich záchrane! Tunelov je dosť, len je stále tma...

Aj lesy v tuneli

Od vzniku TANAP-u v roku 1949 až do schválenia zákona o ochrane prírody a krajiny v roku 1994 vďaka odbornej práci lesníkov a ich starostlivosti o lesy, keď bývala Správa TANAP-u v Tatranskej Lomnici, zastrešovala komplexnú funkčnosť národného parku a dodržiavanie platných zákonných noriem ochrany a tvorby prírodného prostredia, tatranské lesy plnili nezastupiteľnú úlohu v plnom rozsahu. Návštevníci sa mohli kochať pohľadom na živé lesy a nádhernú prírodu. Dnes po vyše dvadsiatich rokoch, keď sa znásobilo úsilie o ochranu prírody v TANAP-e aj uplatňovaním Zákona o ochrane prírody č. 287/1994, vidia poväčšine mŕtvy les a rozsiahle plochy po spracovaní vetrovej kalamity z roku 2004, ako aj viacnásobne rozsiahlejšie plochy vzniknuté po spracovaní drevnej hmoty následkom kalamitného premnoženia podkôrového hmyzu.

Nechcem hodnotiť uplynulé obdobie ani robiť závery. Na to sú kompetentnejší na ministerstvách životného prostredia a pôdohospodárstva SR, ktorí by odborne, prísne pravdivo a objektívne mali vyhodnotiť príčiny daného stavu aj s vyvodením zodpovednosti.

Ako rodák z Tatranskej Javoriny môžem len so smiechom cez slzy spomenúť historiku, keď starý hájnik – po odbornom školení o vývoji lykožrúta smrekového a položení kontrolných lapákov – len čo „vrchnosť“ odišla, dal rozkaz robotníkom ihneď odstrániť lapáky, predsa nebude pestovať veľkého škodcu smreka vo svojom revíri.

Už tento starý hájnik na základe vlastných pozorovaní a skúseností vedel, aké obrovské škody vie napáchať ten drobný chrobáček, keď sa vymkne spod kontroly a prekoná prirodzenú schopnosť lesných porastov neumožňovať jeho aktivizáciu. Potom už ani s VLK-mi sa nepodari dobehnúť mračná rojaceho sa podkôrového hmyzu. Iba žeby lykožrúty „zmutovali“ a naskákali ako blychy do kožuchovej medvedom, ktorých počet na Slovensku utešene rastie – no ich počet by bolo potom potrebné ešte o čosi zvýšiť...

Chcem vysloviť zbožné želanie, aby sa konečne pri rokovaní za okrúhlym stolom, ktoré avizovala ministerka pôdohospodárstva Ing. G. Matečná spolu so zástupcami ministerstva životného prostredia, našlo jasné svetlo na záchranu odumierajúceho aj tunelovaného lesa v TANAP-e.

Jozef JURAŠKO

Daňová efektívnosť v Slovenskej republike stále najhoršia v Európskej únii

Slepé uličky naplňovania štátneho rozpočtu

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Jeden z držiteľov Nobelovej ceny za ekonomiku nedávno vyhlásil, že kapitalizmus predstavuje najlepší systém riadenia ekonomiky, ktorý je vedomým spôsobom napáchnutý kľamstvami mocných. S najväčšími sa v trhovej ekonomike stretávame v daňovej oblasti, kde najmä v nadnárodných spoločnostiach prichádzame do styku so „zneužívaním“ rozdielných národných daňových systémov. Zatiaľ čo základná úroková sadzba ECB je v rámci menovej politiky pre všetkých členov eurozóny rovnaká, v národných fiškálnych sa stretávame s rozdielnymi daňovými sadzbami, a tiež s rozdielnymi výpočtami daňových základov, ktoré následne umožňujú daňové úniky.

Nadnárodné spoločnosti podnikajú vo viacerých krajinách, ale dosiahnuté zisky zdaňujú a daň z príjmu právnických osôb odvádzajú do štátneho rozpočtu tam, kde je daňová sadzba najnižšia, alebo tiež kde je výpočet daňového základu pre nich najvýhodnejší. Neformálne rokovanie ministrov financií v Bratislave sa zaoberalo aj touto daňovou nespravodlivosťou, o ktorej šéf Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj Jose Angel Gurria povedal: „Nechceme podniky dvakrát zdaňovať, ale ani dvakrát nezdaňovať.“ Preto sa v tejto oblasti po spomínanom rokovaní očakávajú zásadne zmeny.

■ SPOLOČNÉ DANE

Spoločná mena euro si žiada aj spoločnú fiškálnu politiku, čo určite nebude, keďže členské krajiny eurozóny nesúhlasia s rovnakou daňovou sadzbou z príjmu právnických osôb, ktorá sa pokladá za dôležitý nástroj konkurencie pri získavaní zahraničného kapitálu. Za úspech rokovanja by sa považovalo, ak by nadnárodné spoločnosti podávali len jedno daňové priznanie v celej EÚ, ktorým by sa znížili aj podnikové administratívne náklady. S tým súvisí aj požiadavka na jednotný výpočet základu dane pre všetky právnické osoby podni-

kajúce v EÚ, čím by sa zabezpečila predvídateľnosť daňových politík a cezhraničná harmonizácia daňových pravidiel. Zabezpečiť jednotný výpočet základu dane však predpokladá dávať do nákladov rovnaké výdajové položky, čo môže z dôvodu doterajších rozdielných národných účtovníckych štandardov spôsobovať problémy. Ak sa podarí dohodnúť jedno daňové priznanie a jednotný základ dane, potom sa ostáva dohodnúť len na mechanizme jeho prerozdelenia trebárs podľa počtu zamestnancov, hodnoty majetku alebo objemu tržieb. Následne by sa celkový daňový základ prerozdelením podľa dohodnutého mechanizmu na daňové základy jednotlivých krajín, v ktorých nadnárodná spoločnosť podniká, a teda vytvára zisk, ktorý by sa zdaňoval národnou daňovou sadzbou. Vypočítaná daň z príjmu právnických osôb by sa odvádzala v dohodnutých termínoch do národných štátnych rozpočtov v tých krajinách, kde nadnárodná spoločnosť podniká a vytvára zisk.

■ DAŇOVÉ DIERY

Osobitným problémom v daňovej oblasti je aj daň z pridanej hodnoty (DPH) na podvodoch, s ktorou sa v EÚ stráca v štátnych rozpočtoch vyše stopäťdesiat miliárd eur, z toho na Slovensku okolo dve

miliardy eur. Táto daň sa v sústave daní pokladá za nepriamu daň a u nás je povinná registrovať sa každá zdaniteľná fyzická a právnická osoba, ktorá však za posledných dvanásť mesiacov dosiahla obrát viac ako 49 790 eur. Zákon o DPH pozná výnimky, pokiaľ ide o registráciu, daňové sadzby, nezahrňovanie poisťovníctva, bankovníctva a ďalších predmetov podnikania do vykazovania DPH a podobne.

Každý platca DPH má od daňového správcu pridelené IČ DPH. Napriek tomu, že daňový únik sa pokladá za trestný čin, stále sa stretávame s nezaplatením dane v zákonom stanovených

termínoch, nesprávnym účtovaním, a teda vykázaním správnej daňovej povinnosti, úmyselnými podvodmi pri nadmerných odpočtoch, platením v hotovosti bez dokladu, ale tiež opakovanými prevodmi tých istých tovarov a služieb za ceny, ktoré nezodpovedajú trhovým podmienkam. Nepriznávať a neplatiť skutočnú výšku daní je u nás akýmsi národným športom. Akoby na daňové úrady viedli slepé uličky...

Za posledné tri roky sa do štátneho rozpočtu odvieďlo o 1,6 miliardy eura viac. Napriek tomu patrí naša daňová efektívnosť v rámci EÚ medzi najhoršie, keď za nami je už len Rumunsko.

Emília Hrabovec: Bez morálneho základu nie je možný výkon nijakého povolania

Vnucuje sa nám totalitný výklad dejín

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Po dvoch rokoch štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave emigrovala, pretože na Slovensku v bývalom režime nemohla slobodne študovať a interpretovať dejiny. Vyštudovala ich v Nemecku, ďalšiu kvalifikáciu získala na univerzite vo Viedni, kam sa vydala. Hostovala na univerzitách v Belgicku i v Taliansku, aby sa napokon v roku 2004 vrátila na Slovensko. Je rodená Bratislavčanka, členka Pápežského historického výboru vo Vatikáne, prodekanka Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK v Bratislave, riaditeľka Slovenského historického ústavu v Ríme. Jej publikačná činnosť otvára prívreté okná do slovenských dejín, ktoré sú až dosiaľ poznačené ideologickou zaujatosťou a ohraničenosťou minulej éry. S profesorkou Emíliou HRABOVEC sa zhovráme o aktuálnych témach, ktoré zmietajú nielen slovenskou spoločnosťou.

• V ostatnom čase ste vydali viacero kníh, zaoberajúcich sa dejinami Slovenska. Všetky sa vyznačujú dôsledným uplatňovaním prameňov, ktoré neboli dosiaľ zverejnené. Čo vám najviac pomáha v práci na objasňovaní slovenských dejín? Je to vaše členstvo v Pápežskom výbore pre historické vedy? Akú úlohu pritom zohráva morálna úroveň historika?

Bez morálneho základu nie je možný výkon nijakého povolania. Pretože bez morálneho základu nie je možné určiť, čo je pravda, čo je lož, čo je dobré, čo je zlé. Neexistuje objektívne mravné kritérium konania presahujúce človeka, iba na kritérium povýšené individuálne ľudské túžby – či už hľadania úspechu, alebo zisku, zväčša materiálneho. Veľký ruský spisovateľ a filozof Dostojevskij pred storočím charakterizoval dobu bez morály ako temno, ktoré sa zrúti pod ťarchou ľudského preklínania. V tomto zmysle sa ani historik nezaobíde bez zásadného morálneho fundamentu, ktorý mu diktuje v prvom rade morálnu povinnosť, aby nezaujal skúmal historické pramene, štátočne aplikoval historické metódy a pokúsil sa dopracovať k historickej pravde. V úplnosti ju nikdy nemôžeme spoznať, pretože dejiny sú vzdialené nášmu priamemu pozorovaniu. Ale je našou povinnosťou využiť všetky dané prostriedky, aby sme sa k pravde o dejinách priblížili.

• Čo je najväčším problémom dnešnej historickej vedy?

Nie je ňou rôznosť mienok, ako by sa mohlo zdať, ale práve naopak. Pluralita názorov v historickej vede je v princípe samozrejma. Pretože aj pri dôslednej vernosti prameňom sme ľudia, máme rozličné podmienosti, rozličné perspektívy pohľadu. Ale ak historik aj v tejto rozličnosti dôsledne rešpektuje výpovede prameňov, ktoré má k dispozícii a snaží sa ich poctivo interpretovať, rôznosť pohľadov sa stáva iba východiskom pre vecnú diskusiu, z ktorej môžu vzniknúť podnetné závery, približujúce sa k pravde. Lenže to, čo je dnes najväčším ohrozením, je, že sa nám vnucuje monochromatický, jednofarebný, prakticky totalitný výklad dejín. Aj keď tí, ktorí ho presadzujú, sa zaštiľujú argumentom plurality či tolerancie, v skutočnosti je ich tolerancia a pluralita jakobínska. Tolerujú iba svoj vlastný názor a všetky ostatné posielajú pod gilotínu.

• Takže v akom stave je historická veda na Slovensku?

Žiaľ, nie v dobrom. Jednak z historických príčin, najmä v dôsledku dlhodobej historickej absencie vlastného národného štátu, ktorý je prirodzeným rámcom a štítom podporujúcim výskum vlastných dejín. My sme takýto národný štát nemali, ale naopak, boli sme vystavení dlhodobým pokusom o duchovno-kultúrnu asimiláciu aj prostredníctvom (dez)interpretácie našich dejín. K tomu sa pridali ideologické nánosy marxizmu, ktoré, ako dnes vidíme, prenikli hlboko. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky mala teda naša historická veda v porovnaní s historickými vedami iných európskych

Profesorka Emília HRABOVEC o morálnych fundamentoch konania a spoločnosti.

národov nevýhodné východisko, bolo treba doháňať zameškané, očisťovať sa od historicky nepravdivých a zideologizovaných nánosov. Bolo to však v čase, keď sa historická veda ako taká dostala do krízy, začala spochybňovať svoju identitu i úlohu. Stalo sa tak v dôsledku dlhodobého pôsobenia myšlienkových prúdení, ktoré majú za cieľ zvnútra rozložiť identitu človeka a národov. Najhlbším koreňom tejto krízy je odmietnutie existencie pravdy a morálnych hodnôt, bez ktorých nijaká veda, a tobož veda humanitná, nemôže existovať.

• Čo z toho pre európske národy vyplýva?

Že tu máme morálnu krízu všetkých vied, a osobitne vied humanitných, ktoré veľmi citlivo reagujú na morálnu krízu spoločnosti. Ruka v ruku s ňou kráča silnejší politický a ideologický diktát. Aj ten má historické korene. Po páde komunizmu sme si začas mysleli, že po páde totalitného systému, ktorý vnucoval človeku svoje ideologické predstavy a zatváral nás za železnú oponu, nastane obdobie slobody. Že po páde vlády materializmu príde vláda ducha, kresťanskej obrody. V skutočnosti sa stal pravý opak. Mocní tohto sveta nevnímali a nechceli vnímať porážku komunizmu ako porážku materializmu a otvorenie sa duchovným, kresťanským hodnotám, ale ako víťazstvo jedného mocensko-politického tábora nad druhým. Víťazstvo kapitalizmu a liberalizmu nad komunizmom. Neuskutočnilo sa to, po čom túžil Ján Pavol II., a mnohí s ním, že po páde komunizmu nastane obroda duchovných, kresťanských, národných hodnôt v novej, na kresťanských základoch obrodenej Európe. V skutočnosti iba jeden materialistický politický a svetonázorový systém nahradil druhý, rovnako materialistický a odmietajúci dôstojnosť človeka, duchovné hodnoty. Rozdiel medzi nimi nie je ani taký veľký, ako sa zdá. Pretože kým historický materializmus vychádzal z historickej predstavy uskutočnenia pokroku, ktorého konečnou metou bude beztriedna, beznáboženská, beznárodná a bezbožná medzinárodná proletárska spoločnosť, tak dnešnou metou je beznárodná, bez-

božná, bezštatná, bezhodnotová, otvorená liberálna spoločnosť. Pre kresťana rovnako neakceptovateľná. Kým bezprostredne po páde komunizmu ešte bolo akési prechodné obdobie, dnes už tento pritrvený materialisticko-liberálny diktát veľmi intenzívne cítime.

• Ako sa to prejavuje v práci historikov?

Sú pod svetonázorovým, ideologickým a politickým diktátom. Keď ho neprijmú, sú vyhlásení za politicky nekorektných, zatlačení do úzadia a bojkotovaní. Spôsob prenasledovania oproti minulosti iba zmenil vonkajšie formy. V päťdesiatych rokoch minulého storočia slobodomyselných ľudí uväznili, v sedemdesiatych ich poslali na vedľajšiu koľaj, zakázali im publikovať. Jasne im dali najavo, že zastávajú názory, ktoré nie sú v súlade s marxistickým či „československým“ výkladom dejín. Dnes je ten zápas subtilnejší. Nepovie sa otvorene, že zastávate neakceptovateľné názory, pretože to by nezodpovedalo požiadke demokracie, pluralizmu a tolerancie, za ktoré sa dnešný systém skrýva. Nepohodlných likvidujú subtilnými spôsobmi, skrývajúcimi sa za argumenty vedeckosti, objektívnosti. Napríklad nedostanete verejnú financie, grant, vedecký projekt. Nedovolia vám publikovať v niektorých špecifických časopisoch. A napokon vám nepredlžia pracovnú zmluvu s odôvodnením, že ste nesplnili vedecké kritériá, pretože ste nedoniesli grant a nepublikovali v tom či onom časopise. A nikto neprizná, že skutočným dôvodom je váš postoj, a nie vonkajšie, tzv. scientometrické kritériá. Cieľom je zlikvidovať akýkoľvek názor, ktorý nerešpektuje dnešný všeobecne záväzný ideologický a politický model.

• Slovenská spoločnosť sa dosiaľ nevie dohodnúť na spoločnom výklade našich dejín. Nielen z 20. storočia, ale dokonca aj najstarších. No národné povedomie je dôležitou súčasťou integrity človeka. Vidíte nejaké riešenie súčasného stavu?

Práve preto, že historická veda je jedným z najdôležitejších kľúčov k formovaniu národného povedomia,

povedomia akéhokoľvek spoločenstva, je oddávna predmetom manipulácií a instrumentalizácií. Príznačné pre naše dejiny bolo, čo si v roku 1920 zapísal do svojho denníka prvý profesor „československých dejín“ na novozriadenej Univerzite Komenského v Bratislave, neskôr politik a diplomat Kamil Krofta. Čítala som to v jeho denníku v archíve Akadémie vied Českej republiky. Zapísal si, že cíti svoje poslanie v tom dať Slovákom dejiny, a tak ich duchovne pripútať k Čechom. Inak povedané, duchovne a kultúrne Slovákov asimilovať. Teda nielen fyzicky a ekonomicky, ako sa to robilo bežnými politickými a ekonomickými nástrojmi, ale duchovne a kultúrne. Na to sa veľmi často, žiaľ, historická veda zneužívala. A tak je to aj dnes, aj keď nie takými otvorenými spôsobmi. Dnes už nikto z historikov netvrdí tak eklatantne a primitívne ako v dvadsiatych rokoch, že slovenský národ neexistuje. Dnes sa kultúrne a pokrokové povie, že národ je mystifikovaná relatívna kategória, ktorej nemožno prikladať dôležitosť. Taktó subtilne sa spochybnia akékoľvek hodnoty, akékoľvek spoločenstvo vrátane rodinného či národného.

• Ako sa mohlo stať, že Slováci ako národ prežili aj bez vlastného štátu?

To je naozaj zázrak, pretože prakticky neexistuje národ, ktorý by dokázal ako kompaktná entita prežiť také dlhé obdobie bez vlastného štátu a v konečných fázach v takých nepriaznivých podmienkach. Môžem ako historička uviesť celý rad faktorov, ktoré pritom spolupôsobili. Ale to, čo sa mne zdá najrozhodujúcejšie, to je faktor, ktorý historik možno nemôže svojim vedeckým nástrojom postihnúť, faktor duchovný. Slováci boli Božie deti. Vstúpili na javisko dejín so slovom Božím. To nie je náhodné, je prólog k Evanjeliu sv. Jána – Na počiatku bolo slovo, je prvým známym písaným textom v jazyku našich predkov. To je programové vyhlásenie pre naše dejiny. A kríž ako národný symbol nás spolu so Sedembolestnou sprevádza po celé stáročia našich dejín. Myslím si, že v tom koreni tá nesmierne hlboká duchovná sila, ten prameň, ktorý nás udržal pri živote ako kompaktné spoločenstvo. A v tom je zároveň aj moja najväčšia obava. Že keď sa vzdáme tohto najsilnejšieho koreňa, veľmi rýchlo z nás nezostane vôbec nič.

• Verejnosť je dokonca konfrontovaná s ostrakizovaním národné uvedomelých historikov. Či ide o povojnovú exilovú generáciu historikov, alebo o mladých, minulostou nezaťažených, politickým i mediálnym mainstreamom sú odmietaní. V ostatnom čase sme boli svedkami vyhodenia Martina Lacka z Ústavu pamäti národa. Aký to má dosah na historický výskum slovenských dejín?

Tieto dve skupiny sú významné. Mladí preto, že neboli poznačení zaujatosťou, a ako mladí sú ešte naplnení elánom a ideálmi. Historici zo zahraničia preto, lebo v exile mali pri všetkých limitoch predsa len relatívne slobodný priestor. Na historikov pôsobia predovšetkým dva druhy nátlaku – ideologický a existenčný. Ich dôsledkom a dôsledkom dnešnej spoločenskej atmosféry je najmä strach. Strach o profesiu a existenciu. Opäť prakticky totalitný systém, o ktorom si myslíme, že sme mu pred štyri storočiami unikli. Na priečelí vstupnej haly Viedenskej univerzity je od 19. storočia nápis: Veda je slobodná. Preto, aby sa vytvorili rámcové možnosti a predpoklady na dodržanie slobody, na Viedenskej univerzite bol profesor po dlhý čas

nevypovedateľný. Aj na mňa sa vzťahovala táto záruka. Bolo vecou môjho idealizmu, že som sa jej vzdala, lebo som chcela žiť na Slovensku.

• Slovenské dejiny sú úzko späté s kresťanstvom. Napokon aj európske. Ved' jeden zo zakladateľov Európskej únie Robert Schuman povedal: Európa bude buď kresťanská, alebo nebude. No od čias Francúzskej revolúcie sa Európa značne odklonila od svojho kresťanského základu. Aký je stav spoločnosti na Slovensku v tomto smere a aký v Európe?

Je základným faktom, ktorý nemožno nijako spochybniť, že Európa vznikla z kresťanstva, syntézou kresťanstva a predchádzajúcich antických kultúr. Bez kresťanstva Európa nie je mysliteľná. Nie je ani len geografickým pojmom, je len akýmsi rozšíreným polostrovom euroázijského kontinentu. Bez kresťanstva je Európa ničím. Všetko, čo urobilo Európu Európou, je kresťanské podložie, ktoré jej dalo formu aj obsah a je kritériom európskosti. Európa siaha potiaľ, pokiaľ siahalo kresťanstvo a jeho konkrétne uplatňovanie. Uplatňovanie kresťanstva znamenalo napríklad rozvoj vied a univerzít, pretože iba kresťanstvo s jeho chápaním slobody, dôstojnosti človeka, jeho racionalnosťou, chápaním spoznatelnosti pravdy a Boha mohlo otvoriť dvere kritickému mysleniu a rozvoju vied. Nikde inde nevznikla moderná veda v európskom ponímaní, nikde inde nevznikla univerzita v podobe slobodného bádania. Pretože kresťanstvo vytvorilo myšlienkový, duchovný predpoklad na to, aby sa veda mohla rozvinúť. Na hľadanie pravdy. Samozrejme to malo za následok, že Európania mohli byť tejto pravde aj neverní. Sloboda znamená slobodne sa rozhodnúť. A teda aj zle. Sloboda bez pravdy vedie k zániku.

• V súčasnosti sa relativizuje aj pojem pravdy.

A vidíme, kam to speje. Systém útočí na všetky prirodzené hodnoty. Na národ, do ktorého sa narodíme, čo slovenčina už jazykovo jasne ukazuje. Je to prirodzené spoločenstvo zviazané organickými putami. Rovnako rodina, do ktorej sa narodíme. A nakoniec ľudská prirodzenosť samotná, ktorá je napádaná vo svojej podstate, rodovej identite, v identite ľudskej osoby. To je postupný duchovný apokalyptický zápas, vzbura proti Bohu a Božiemu a prirodzenému poriadku, ktorá sa dostáva už do jednej z vrcholových fáz.

• Slovensko je religiózna krajina. Myslíte si, že dokážeme vzdorovať systému?

Polícia Slovenska nie je typická pre Európu. Ani my sme nemohli uniknúť všetkým týmto útokom a vplyvom, ba naopak, stali sme sa priam ich terčom. Preto, že u nás je ešte proti čomu bojovať a čo dobyť. Veľká časť západnej Európy je, žiaľ, v stave vnútorného rozkladu, tam už ani niet proti čomu bojovať. Ale v strednej a vo východnej Európe ešte stále sú spoločenstvá, ktoré si uchováli svoje stáročné duchovné dedičstvo otcov a matiek, svoju vieru, svoj vzťah k Bohu, svoj prirodzený zdravý rozum, spätosť so svojou pôdou, s domovinou. A preto sú baštou, ktorú treba dobyť a rozbiť. Aj preto zápas na Slovensku a o Slovensko je oveľa ostrejší než podobné zápasy v Belgicku alebo Holandsku. No, proti čomu sa tam dá bojovať? My ešte kladieme odpor a v tom vidím aj budúcu úlohu Slovenska. To je to duchovné poslanie Slovenska – uchovať si svoje dedičstvo, ktoré bude vyžarovať aj navonok. A ja verím, že Slováci s mnohými ranami a so stratami, ale predsa si toto poslanie uchovávajú. Nielen Ján Pavol II., ale mnoho ďalších prorokov a vizionárov túto úlohu Slovákom prikladali. Bude bolestná, ale verím, že máme na ňu silu.

Aby bolo bratstvo, musí byť najprv sloboda a rovnosť

O čestnej stráži v parlamente

Pavol PARENÍČKA – Foto: archív autora

Z iniciatívy predsedu parlamentu Andreja Danka od septembra tohto roka počas rokovania Národnej rady Slovenskej republiky strážia v jej priestoroch vojaci Čestnej stráže v historických uniformách naše štátne symboly – štátnu vlajku, štátny znak a štátnu pečať a tiež zástavu slovenských dobrovoľníkov z roku 1848.

Čestná stráž v parlamente vzbudila ktovieprečo rozporuplné reakcie.

J. Francisci ako dobrovoľnícky kapitán.

Tento krok aj vzhľadom na predsedníctvo Slovenska v Rade Európskej únie jasne dokumentuje a deklaruje úsilie predsedu slovenského snemu, aby sa v ňom začala udomáčňovať nová kultúra, ktorá vychádza najmä z bohatstva národnej histórie a tradícií, najmä štúrovských a hurbanovských, navyše v týchto

septembrových dňoch, keď si 19. septembra pripomínáme Pamätný deň vzniku Slovenskej národnej rady. Toľko malý historický exkurz!

■ VÍZIA ŠTÚROVCOV

Redaktor Štúrovských Slovenských národných novín Peter Kellner-Záboj Hostinský už počas revolučnej jari

meruôsmeho roku v nich 21. 4. 1848 uverejnil úvodník pod názvom Zbratanie sa národov, v ktorom píše: „Bratstvo je nielen pre jeden národ, ale pre všetky. Aby ale bolo bratstvo, musí byť najprv sloboda a rovnosť,“ a ďalej prorocky pokračuje, „príde vek, keď všetky národy budú uznané a zbratané a budú sa jagať na obzore ľud-

stva ako oršák (archaicky veľký voz) hviezd na nebi.“

Nebolo vôbec jednoduché naplniť toto štúrovské proroctvo, lebo za politické oslobodenie slovenského národa sa len v rokoch 1848 a 1849 viedli tri vojenské výpravy dobrovoľníkov, pod ktorých povstaleckými zástavami podľa Samuela Štefana Osuského bojovalo vyše tridsaťtisíc uniformovaných Slovákov aj so svojimi štúrovskými a hurbanovskými kapitánmi.

Už počas prvej výpravy sa pod predsedníctvom Jozefa Miloslava Hurbana 16. septembra 1848 konštituovala vo Viedni prvá Slovenská národná rada ako najvyšší politicko-mocenský orgán zastupujúci slovenský národ, pričom v jej sedemčlennom vedení k politickým vodcom, okrem Hurbana, patrili Michal Miloslav Hodža a Ľudovít Štúr, k civilným tajomníkom ďalší redaktor jeho Slovenských národných novín Bohuslav Nosák (známy ako spisovateľ Bohuš Nezabudov).

■ SPOLOČNÁ OBLOHA

Od týchto slávnych udalostí uplynulo síce už stošesťdesiatosem rokov, ale Kellnerove prezieravé slová o jaganí sa hviezdíčiek slobodných národov na spoločnej oblohe akoby verne anticipovali dnešný európsky dom, pričom v súčasnosti nad ním najjasnejšie svieti, či úraduje práve tá slovenská. V tejto súvislosti je prítomnosť vojakov Čestnej stráže v historických uniformách, okrem Prezidentského paláca, vo foyer Národnej rady Slovenskej republiky skutočne vlasteneckým počínom mimoriadneho významu.

Zámer síce napokon nevyšiel, ukázal však húževnatosť kolárovskej ryži

Slovenská ryža z dolnovážskych polí

František BUDA – Foto: archív autora

V polovici minulého storočia boli toho plné noviny. Ešte aj taká vážna publikácia, akou bol Matičný kalendár na rok 1950, venovala téme tri a pol strany. Takmer senzácia sa dala zhrnúť do niekoľkých slov: na poliach okolo dolného toku Váhu sa urodila prvá slovenská ryža.

Ryžu na Slovensku začali pestovať návratilci z Maďarska na zamokrených pôdach v Kolárove.

O pestovaní tejto obilniny na Slovensku sa údajne hovorilo už v 18. storočí za panovania Márie Terézie. Boli aj pokusy, no skončili sa bez úspechu. Dorábanie tejto požívateľiny sa posunulo o dve storočia neskôr, keď ho oprášili kolárovske Slováci – poveljovní návratilci z južného Maďarska. V roku 1947 sa poprechádzali po široširohom chotári tejto žitnoostrovej usadlosti a zistili, že sa v ňom nachádza veľa zamokrenej, neúrodnej pôdy, priam vyzývajúcej na dajaký pôdohospodársky experiment – aj na pestovanie ryže.

■ PRVÉ SKÚSENOSTI

Čabania – takto totiž návratilcov nazývali, aj keď nepochádzali z Čaby, ale z blízkeho Poľného Berinčoka – mali s pestovaním ryže prvé skúsenosti. K tomu pristúpila oveľa väčšia dávka húževnatého odhodlania vyskúšať aj u nás čosi nové, dovtedy nevidané. Domáci ich zavše odhovárali, iní sa im posmievali, no oni sa nedali. Hneď začerstva si založili Ľudové družstvo na pestovanie ryže s dvadsiatimi štyrmi členmi a začali kopať prvé zavodňovacie kanály. Pravdaže, bez peňazí to ani vtedy nešlo. Na Povereníctve pôdohospodár-

stva však natrafili na ochotných ľudí, ktorí im na rozbeh vybavili finančnú injekciu – najprv tridsaťtisíc, neskôršie ďalších stotisíc československých korún. Potom im prideliť traktor na prečerpávanie vody z kanálov na polia a napokon vybavili šesťsto kilogramov osiva z dovozu.

Dvanásteho mája 1948 Kolárovcovia zasiali ryžu na dvanástich hektároch a s obavami sledovali, čo sa bude s ňou diať. Rastlinky síce vzišli, no hneď ich objavili prví nepriatelia. Boli to divé husi a kačice, ktoré nad ryžoviskami krúžili v obrovských krdloch a útle rastlinky vytrhávali aj s koreňmi. Agresívne, no nielen vtedy, ale aj neskôršie, boli najmä kačice, takže ich museli strieľať poľovníci z celého okresu.

■ SO ZAŤATÝMI ZUBAMI

Pri Váhu bolo vody na zavlažovanie nadostač, veď na hektár ryže treba za rok dodať neuveriteľných desaťtisíc kubických metrov životodarnej tekutiny. Horšie však bolo s teplom, lebo ryža na svoj vývoj aj to potrebuje. Rok 1948 bol nebyvalý chladný, takže žatvu mohli začať až v októbri. Zatiaľ sa so zaťatými zubami brodili v gumáčkoch po zatopených roľiach a skreh-

nutými rukami vyťahovali agresívnu burinu, po domácky nazývanú mušec. Žatva – tvrdá to bola robotá. Rastliny skosili ručne malými kosákmi, potom ich zviazali do snopov postavených zrnom nahor. Po vyschnutí ich vymlátili na obvyčajnej mláťačke, zrno na špeciálnom, vlastnými rukami zhotovenom stroji zbavili šupek a napokon mu pekný vzhľad dodali v leštičke.

V prvom roku vymlátili vyše dvadsať ton ryže, ktorá ako nedostatkový tovar poputovala do nemocníc a sociálnych ústavov. K rekordu to bolo ďaleko, no aspoň ich námaha nevyšla nazmar.

Po vzore Kolárovcov – presídlencov – túto náročnú plodinu začali neskôršie pestovať aj v susednej Dedine Mládeže na Štátnom majetku Lándor pri Komárne a na malej výmere povedľa Tisy na východnom Slovensku. Najvyššiu výmeru 15,7 hektára dosiahli na Slovensku v roku 1956. Úrody veľmi kolísali – od dvoch do ôsmich ton z hektára. Ryžové plantáže chodili obdivovať odborníci aj praktici z blízka i z ďaleka. Ešte aj veľvyslanec Číny – pripomeňme, že táto krajina je jednou z kolísk sietej ryže – sa úprimne začudoval nad výsledkami

Slovákov a nefalšovane ocenil ich zručnosť a vytrvalosť.

■ ZMRÁKANIE NAD RYŽOU

Nad slovenskou ryžou sa však začalo zmrákať. Ekonómovia prišli na to, že dorábanie tejto potraviny je v našich podmienkach energeticky veľmi náročné, navyše vyžaduje mnoho ručnej práce. Ide teda o nerentabilnú činnosť, na ktorú musí štát značne doplácať. Verdikt bol jasný – od pestovania ryže v našich podmienkach treba upustiť a lacnejšiu ryžu dovážať zo štátov ležiacich od nás na juh.

Pestovaniu tejto plodiny na Slovensku potichu odtrúbili na konci päťdesiatych rokov minulého storočia. Aj keď tento pokus skončil ináč, ako si to jeho odhodlaní aktéri predstavovali, pred slovenskými ryžiarimi hodno sňať klobúk. Veď napriek početným ťažkostiam úspešne zvládli náročnú technológiu pestovania tejto rastliny a dokázali, že naši ľudia sú v záujme dobrej veci ochotní a schopní zmobilizovať srdce, rozum aj ruky. Ostatne, história nás pouča, že nie každý hľadačský počín sa končí medailami či čestnými uznávaniami. Pritom však zámer ako taký nenačím zatracovať.

Ryžové plantáže u nás chodili obdivovať odborníci i praktici z domova i zo zahraničia.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

„Titulok je orientačný signál na rázcestí. Je to reč na križovatke. Má mnoho spoločného so znakmi, ktoré usmerňujú chodca v situácii, keď uvažuje, ktorým smerom sa pustiť. Reč titulok pripomína reč turistických značiek, gesto regulovčička alebo inštrukciu dispečera.“ (Jozef Mistrik, Variácie reči)

Jazyk a funkcia novinových titulok I.

Novinové titulky predstavujú jednu z rámcových zložiek textu, ktorých primárnou funkciou je upútať pozornosť príjemcov a informovať o tematickom zameraní textu. Odvíjajúc sa od vyššie uvedeného citátu, dôležitou funkciou titulok je aj orientačná funkcia, ktorá slúži ako usmerňovateľ pri výbere tematicky i štýlovo prijateľného mediálneho komunikátu pre čitateľa. Nielen skúsení čitatelia, ale aj laická verejnosť je oboznámená s faktom, že často dochádza k nesúladiu medzi titulkami a konkrétnymi mediálnymi textami. Ide o jeden z najčastejších prípadov porušovania etických zásad v procese medializácie. Klamlivé a zavádzajúce titulky môžeme zaradiť do skupiny titulok s manipulujúcou funkciou, ktoré v mnohých prípadoch manipulujú s verejnou mienkou čitateľov. Medzi ďalšie funkcie novinových titulok zaraďujeme nominatívnu (pomenovať článok), ziskavaciu, propagačnú, presvedčovaciu funkciu, ktoré sa navzájom dopĺňajú, aby efekt na čitateľov bol čo najväčší a aby stanovené zámyery autorov, príp. médií boli dosiahnuté. Dobrý titulok musí osloviť, upútať a uspokojiť čitateľov. Cieľom médií je (nielen) prostredníctvom titulok vyvolať u adresáta isté očakávané efekty, emócie, napr. záujem, zvedavosť, strach, pohoršenie, údiv a iné, ktoré sú taktiež rozhodujúcim faktorom pri výbere novinového príspevku. Na upútavani pozornosti príjemcov mediálnych textov sa podieľa aj grafická úprava novinových titulok, t. j. ich umiestnenie, veľkosť, tvar a farba písma i samotná dĺžka titulok.

Efektívne napĺňanie funkcií novinových titulok ovplyvňuje aj výber príslušných jazykovo-komunikačných prostriedkov. Jazyk dnešných novinových titulok je rozmanitý, a to nielen v závislosti od funkcií, ktoré musia naplniť, ale aj od mimojazykových činiteľov ako spoločensko-politická situácia, vlastník médií, typ periodika, mainstreamové (strednoprúdové) vz. alternatívne médiá, žáner publicistických textov, spôsob spracovania problematiky (spravodajské, analytické zobrazenie problematiky), ktoré sa takisto podieľajú na formovaní titulok ako prvotnej kontaktovnej zložky mediálneho komunikátu. Vzhľadom na to, že autor príspevku vstupuje do komunikačného reťazca ako prvý subjekt, značný vplyv na jazyk titulok má i jeho jazyková úroveň, ktorá je podmienená vzdelanosťou úrovňou autora a jeho osobnými vedomosťami týkajúcimi sa analyzovanej problematiky. Sumarizujúc predostreté poznatky, jazyk v procese redigovania titulok predstavuje dôležitý faktor, prostredníctvom ktorého sa naplňujú funkcie novinových titulok.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského
jazyka a komunikácie FF UMB

GLOSA

Bolo by naivné domnievať sa, že sa človek postupom svojho osobného rastu pomaly prepracováva k tomu, aby sa vedel kultivovať a na úrovni rozprávať so svojim oponentom. Skôr naopak. Média už celé roky deformujú našinca v tom zmysle, že pripustiť akokoľvek diskusiu s niekým, kto má opačný názor, je príznakom slabosti, ktorá sa netoleruje. Paradoxne to spôsobili tí, čo navonok po demokratickej diskusii hlasno volajú, no len čo majú v rukách mediálne páky, najradšej rozdávaajú nálepky a hanlivé označenia.

Umenie diskusie

Voláte po podpore pôvodnej národnej kultúry, po udržiavaní a zveľaďovaní tradícií? Pravdepodobne nálepke nacionalista neujdete. Máte pochybnosti o prínose masívnej vlny ekonomických utečencov, neprehliadnuteľne väčšinou mladých mužov s minimálnou ochotou pracovať? Vaše pochybnosti sú okamžite dôvodom na označenie xenofób, ba až fašista. Diskusia podporená argumentmi na jednej a aj na druhej strane sa dnes jednoducho nenosí. Dôležitý je cieľ, a tým sú záujmy majiteľa média. Potom dochádza k paradoxom, že sa oponenti umlčujú, ostrakizujú a zosmiešňujú s poukazovaním na demokraciu, na tú istú demokraciu, ktorá pôvodne mala zásadu vypočuť si všetky názory na danú problematiku. Keď sme pred časom v Slovenských národných novinách priniesli rozhovor s poslancom za SNS Karolom Farkašovským, odznelo v ňom aj to, že sa menovaný bude zasazovať o to, aby sa na školách zaviedla mediálna výchova. Predmet v dnešnej informačnej dobe mimoriadne dôležitý, keďže mládež sa v masívnom toku informácií a najmä pseudoinformácií často stráca. So znalosťou ako s informáciou narábať, overovať si jej pravdivosť či tendenciu, vyhnúť sa zahlteniu zbytočnými informáciami by sa malo učiť aj diskutovať. To znamená správne vybrať argumenty, učiť, že napádať a zosmiešňovať spoludiskutéra je podpásový, neprípustný ťah. Vezmime si napríklad návrh z toho istého stránického prostredia o znovuzavedení základnej vojenskej služby. Keď ako východisko vezme časť médií svoju animozitu k SNS, je len logické, že na danom návrhu nenechá suchú nitku bez čo i len najmenej snahy problém objektívne analyzovať a na základe argumentov za i proti sa azda napokon dopracovať k funkčnému modelu, ako riešiť reálny stav, ktorý jednoznačne speje k tomu, že sa bezpečnostná situácia v Európe zhoršuje najmä nekontrolovaným prívivom ekonomických migrantov, nábožensky a aj všeobecne kultúrne nekompatibilnými s európskymi kultúrnymi hodnotami. Vo vecnej diskusii na danú tému by tak mohla jedna strana preferovať doterajší model profesionálnej armády, druhá strana by mohla poukazať na švajčiarske či izraelské skúsenosti v brannej politike štátu. Samozrejme, predpokladá to skutočnú diskusiu, nie mediálne politikárčenie, v ktorom je názorový protivník už automaticky posúvaný do úlohy „nacionalistického škodcu“.

Maroš M. BANČEJ

Stopy dobrého vojaka Švejka na fronte vyznačujú dnes viaceré jeho sochy

Pán lajtnant Dub, poslušne hlásim...

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor a Emil SEMANCO

Súdiac zo stretnutí s ľuďmi, ktorým je blízka prvá svetová vojna a usilujú sa o zachovanie jej dôstojnej pamiatky, rozdelil by som ich na dve protikladné skupiny. Jedni majú radi Jaroslava Haška a jeho Osudy dobrého vojaka Švejka, druhí ho zatracujú, pretože majú pocit, že práve jeho tragikomický odkaz vojny získava vo verejnosti navrch, a pritom vo vojne išlo o obrovskú tragédiu umocnenú množstvom mŕtvych na bojujúcich frontoch, kde humoru bolo veľmi málo. Nech už sú názory oboch strán akokoľvek rozporné, obe majú nárok na svoju prezentáciu. Tá skutočná, ako to už v podobných prípadoch býva, je kdesi uprostred.

Literárna pozostalosť Jaroslava Haška je rozsiahla. Zanechal po sebe viac ako tisícpäťsto humoresiek, poviedok, úvah, fejtónov, poznámok, črt a úvodníkov. Za necelých dvadsať rokov, ak Atoho zarátame aj jeho potulky a čas strávený vo vojnae, vytvoril rozsiahle literárne dielo. Najúspešnejším sa stal román Osudy dobrého vojaka Švejka, ktorý sa zaradil medzi diela svetovej literatúry.

„Keď máš taký smäd, Švejku, povedal poručík Dub, diabolsky sa usmievajúc, tak sa napi, ale poriadne. Vypi to všetko naraz.“ Poručík Dub si pritom dopredu vypočítal, ako Švejk si dá pár hltov koňaku a potom už nebude môcť a ako on nad ním slávne vyhrá. Švejk odzátkoval fľašu, priložil k ústam a pred očami poručíka Duba ju celkom vyprázdnil a povedal, akoby vypil fľašu minerálky: „Poslušne hlásim, pán lajtnant, že tá voda mala skutočne železitú chuť.“ – Tak mi ukáž tú studňu. A choď dopredu, aby som videl, ako držíš krok.“ To je celkom zvláštne, pomyslel si poručík Dub, na tom biednom chlapovi nič nie je vidieť. Švejk teda šiel vpredu, odkázaný do vôle Božej, hoci mu stále čosi našepkávalo, že studňa by tam mala byť. A keď ju našli, dokonca aj s pumpou, poručík Dub vypil plný pohár vody, po ktorej sa mu v ústach prevažovala chuť konského moču a hnojovky...

■ STANIČNÁ STUDŇA

Kamenná socha vojaka Švejka, pri ktorej sa sochár Jaroslav Drotár nechal inšpirovať Josefom Ladom, stojí na železničnej stanici v Humennom. S tradičnou studňou, na ktorú Josef Švejk a jeho autor nemohli zabudnúť. Veď scéna, keď fľašu koňaku pred poručikom Dubom vydával za vodu z tamojšej studne a na dôkaz toho, ako mu chutí, ju musel vypiť do dna, patrí v románe medzi to najlepšie. Plastikú slávnostne odhalili 6. októbra 2000. Podľa dostupných prameňov bola druhou sochou dobrého vojaka Švejka na svete. Humenčanov síce predstihli Lvovčania, kde Švejk sedí na stoličke pred tamojšou Viedenskou kaviarňou, ale tá predstavuje sochu štíhleho muža, skôr pripomínajúcu dôstojnícke literárne postavy románov. V nijakom prípade sa nepribližuje všeobecne rozšírenej predstave o Švejkovi, ako ho poznáme z filmového spracovania.

■ ZAVALITÝ ORDONANC

Robustnejšiu fyziognómiu hrdinu akceptovali aj ďalší tvorcovia sôch v Poľsku i Rusku. Humenský Švejk je z liateho kameňa, meria vyše dvoch metrov a váži vyše stopäťdesiat kilogramov. Vďaka zaň patrí MUDr. Ivete Plšekovej, vtedajšej zástupkyňi prednostu okresného úradu (dnes bratislavskej viceprimátorky), ktorá mala na starosti regionálny rozvoj. Myšlienku netradične stvárniť Josefa Švejka, ktorý kedysi v románe prechádzal Humenným na východný front, priblížila známym z občianskeho združenia H-A-D, čo bolo Humenské združenie pre rozvoj. Podporovali ju aj železničari. Ale nebolo to vôbec jednoduché: úradnícky šimeľ, ktorý tu ostal azda ešte z čias rakúsko-uhorskej monarchie, rie-

Poľský Sanok má tiež svoju uniformovanú atrakciu.

šenie komplikovalo. Socha totiž stojí na pozemku železníc.

Doktorka Iveta Plšeková si na čas zrodu sochy zaspomínala takto: „Keď prišlo na územné konanie, zistili sme, že musíme podstúpiť hotovú tortúru. Podľa množstva požadovaných potvrdení a dokladov to niekedy vyzeralo, ako keby sme sa chystali postaviť novú železničnú stanicu. Napokon sa všetko obrátilo dobrým smerom a my sme ocenili ochotu zástupcov Železníc Slovenskej republiky, ktorá postaveniu sochy predchádzala.“

■ S MENOM HAŠEK

Medzi hosťami slávnostného sprístupnenia sochy bola i osobnosť, ktorej život je pokrvený spätý so spisovateľom. Richard Hašek je vnukom a predsedom medzinárodnej spoločnosti Jaroslava Haška. Okrem iného sa zaoberá aj očistením jeho pamiatky od nezmyslov a legiend, ktoré sa na jeho dedka časom naballili. Na otázku, ako sa žije s týmto menom, povedal: „Raz sa na vás pozerajú tak, že od vás chcú čosi viac. Inokedy to berú trochu pejoratívne. Keď sa z toho nezbláznite a beriete to normálne, tak sa z toho dá i vyžiť.“

Richard je novinár a zároveň aj opatrovateľ Haškovo dedičstva. V pražskom byte má stôl, za ktorým sa zrodil nesmrteľný Švejk. Dlhodoma opatrovali aj zhúžvaný list papiera, na ktorý raz v noci po návrate z krčmy Hašek napísal: „Pitomec u kumpánie.“ Ráno sa zobudil a myšlienku i papier zavrhol. Babička však papier z koša vybrala a vyrovnala...

■ S KRÍGL'OM PIVA

Keďže aj v Humennom bolo Richarda Haška často vidieť s krígl'om piva, na mieste bola otázka, aký je jeho vzťah k pivu a ku krčmičkám. „Mám rád oboje, ale to neznamená, že som alkoholik. Aj keby som pil vodu a niekto vedel o mne, že som Hašek, mal by ma za idiota. A to nie som.“ A navrch pridol štvorveršie: „Jsem racek a nemám svojí zem, / žádný běh není mým domovem. / Jsem jednou tu a jednou tam, / od hospůdky k hospůdce přelétám.“

Medzi švejkológmi bol aj populárny profesor Radko Pytlík, ktorý účastníkom priblížil okolnosti zrodu románu Jaroslava Haška. Punc medzinárodnosti

zvýraznili aj švejkológovia, ktorí pricestovali z Poľska na čele s predsedom poľskej Švejkologickej spoločnosti Waldemarom Wandowiczom. Rozhodujúce však bolo, ako postavu Švejka na humenskej železničnej stanici prijme verejnosť. Keďže organizátori si uvedomili, že o trasu Švejkovej romárovej cesty sa delíme s inými štátmi, zrodil sa medzinárodný projekt, do ktorého sa zapojilo aj poľské mesto Sanok. Projekt Karpatskej nadácie dostal názov Po stopách dobrého vojaka Švejka. Výsledkom bol turistický sprievodca o trase hrdinu Jaroslava Haška v štyroch jazykových mutáciách.

Členovia humenského Českého spolku, ktorí sa tiež zapojili do projektu, od čias inštalovania sochy pätnásť rokov organizovali umývanie Švejka, keďže každý rok sa na vzhľade sochy podpísalo počasie, životné prostredie i návštevníci neďalekej krčmy. Zároveň touto neskorou jesennou spoločenskou akciou odštartovali aj sprievodné podujatia projektu: semi-

Svojho Švejka má aj poľský Przemysl.

náre, tvorivé dielne a ďalšie, ktoré si kládli za cieľ využiť postavu Švejka na rozvoj cestovného ruchu. Úsilie spojilo Humenné so Sanokom vlakom zažilo síce svoju premiéru, ale pre nezáujem verejnosti sa z toho nestala tradícia. Zato s veľkým záujmom sa stretli Švejkove pivné dni, ktoré od roku 2014 organizuje mesto a kde si môžu návštevníci vychutnať zo širokej ponuky vyše štyridsiatich druhov pív od českého Nymburku so známymi mokmi z Hrabalových Postřizín až po slovenské pivo.

„Brigáda dostala rozkaz premiestniť sa zo Sanoka smerom na Sambor. Na porade dôstojníkov bataliónu chýbal iba poručík Dub, ktorého mal podľa rozkazu vyhľadať Švejk. Zatiaľ nadporučík Lukáš kopíroval príkaz, aby sa poručík Dub ihneď dostavil na poradu. Po stretnutí s poľskou madam, ktorá Švejkovi bránila, aby sa vybral na poschodie hľadať poručíka, objavil sa aj majiteľ nevestinca, ktorý ho ťahal a kričal, že hore vojaci nesmú, že to je miesto iba pre pánov dôstojníkov. Švejk ho pritom rázne upozornil, že prichádza v záujme celej c. k. armády a že hľadá jedného pána poručíka, bez ktorého sa nemôže armáda vydať na front, a keď si ten počínal stále vybojnejšie, Švejk ho zrazil dolu zo schodov a vybral sa splniť rozkaz. V jednej z miestností ležal na

Švejkova socha na humenskej stanici.

posteli poručík Dub s jednou slečnou. Po tom, čo mu Švejk odovzdal písomný rozkaz, zasalutoval: „Poslušne hlásim, pán lajtnant, že sa máte obliecť a dostať sa do kasárni, kde máme veľkú poradu.“

■ SOCHA AJ ULICA

Cesta dobrého vojaka Švejka v románe viedla z Humenného cez Lupkovský priesmyk do Poľska. V Sanoku ako živá spomienka na minulé časy stále stojí pôvodný hotel Pod troma ružami. Na sanockej Ulici 3. mája je od roku 2003 umiestnená lavička, na ktorej sedí Švejk. Pripomína príbeh, ktorý tu Josef Švejk prežil v roku 1915. Odporúča sa sadnúť si k Švejkovi a pre šťastie ho chytiť za nos. Mnohými dotykmi vyleštená majestátna okrasa tváre je dôkazom, že miestni i turisti berú rady domácich nanajvyš vážne. Mestom tiež vedie chodník príhod dobrého vojaka Švejka, ktoré sú opísané v románe. Súčasťou chodníka je aj ulica s jeho menom. Keďže Sanok je zároveň partnerským mestom Humenného a Poliaci sú dôslední pri uctievaní si tradícií, členovia tunajšej Švejkovej spoločnosti na mnohé akcie prichádzajú v dobových uniformách.

■ ŠIESTA JE V PRZEMYŠLI

V júli 2008 v Przemysli odhalili sochu Švejka. Druhú v Poľsku a šiestu na svete. Socha najslávnejšieho cisársko-kráľovského vojaka sa zrodila pričinením miestneho Spolku priateľov dobrého vojaka Švejka. Keďže Švejk pritom sedí na debničke s municiou, miestni k tomu vydali inštrukcie pre domácich i turistov. Z mnohých vyberáme najhumornejšie: zotrpi si prach z topánok – už nikdy ťa nevykopnú z práce; uchop krígel – vždy budeš mať plný polliter; pohľadkaj fajku – mier bude panovať v tvojom srdci; chyt' nos – vždy budeš vedieť, kto je tvoj priateľ a kto nepriateľ; posad' sa na debničku – celý rok sa ti bude dariť. Ale medzi inštrukciami je tiež jedna výstraha – nikdy sa nedotýkaj uší, pretože ťa budú považovať za špióna.

Niektorí ortodoxní švejkológovia protestovali proti rakúsko-uhorskej uniforme sochy, keďže každý čitateľ knihy dobre vie, že Švejk sa v meste ocitol v ruskej uniforme. Vnímaví si však všimnú na debničke s municiou položenú aj ruskú vojenskú čiapku.

Začiatky organizovaných švejkovských štruktúr v Poľsku siahajú do osemdesiatych rokov minulého storočia. V júni 1989 sa uskutočnilo celoštátne stretnutie nazvané priliehavo Švejk na poľských cestách na trase zo Zagorza do Przemysla. Zúčastnil sa na ňom aj popredný švejkológ prof. Radko Pytlík. O mesiac neskôr v Przemysli privítali spisovateľovho vnuka Richarda Haška, ktorý vtedy povedal: „Dedo skúšal rôzne veci, slúžil v rakúsko-uhorskej armáde, dostal sa do ruského zajatia a prežil epizódne obdobie v Červenej armáde. Poznal monarchiu, zažil socializmus i komunizmus. Vedel, čím to všetko páchne. Inak by nenapísal Osudy dobrého vojaka Švejka.“

Jeseň bola v znamení Kongresu slovenských spisovateľov Dva pohľady na slovenských literátoch

Alexander GO CZ – Foto: Štefan CIFRA

Kongres slovenských spisovateľov s medzinárodnou účasťou 22. a 23. septembra 2016 v Trenčianskych Tepliciach bol jedným z najdôležitejších vystúpení literátov za posledných dvadsať rokov. Zúčastnili sa na ňom slovenskí spisovatelia, spisovatelia národnostných menšín, slovenskí krajanskí spisovatelia a spisovatelia – hostia z dvanástich európskych krajín. S úctou a hrdosťou sa prihlásili k odkazu pamätného trenčianskoteplického Kongresu slovenských spisovateľov, vedeckých pracovníkov a publicistov, ktorého osemdesiate výročie sme si pripomenuli 30. mája až 1. júna 2016. Význam a dôležitosť Kongresu 2016 podčiarkla skutočnosť, že sa uskutočnil v čase predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie – pod značkou SK PRES a pod záštitou premiéra SR.

Účastníci sa zhodli v názore, že v čase bezbrehého relativizovania a deštruovania základných európskych spoločenských a kultúrnych hodnôt, pre ktorý je príznačná záľaha knižného trhu brakovou literatúrou, zahlcovanie diváckej pozornosti televíziou a filmovou produkciou propagujúcou násilie, hmotársky spôsob života a nevkus, v čase masívneho roztvárania nožníc medzi bohatými a chudobnými, hrozivého nárastu politického extrémizmu, náboženskej a rasovej neznášanlivosti, šírených radikálnymi a extrémistickými politickými stranami vo verejnom živote i jednotlivcami na internete, v čase nepredstaviteľného utrpenia a strachu civilného obyvateľstva následkom vojnových konfliktov či teroristických útokov po celej Európe, v čase rozsiahlej, dosiaľ nevidanej migrantskej krízy, ktorá mení tvár nášho kontinentu, spisovatelia nemôžu a nesmú mlčať.

■ TVORCA HODNÔT

Účastníci konštatovali, že kongres priniesol podnetné retrospek-

tívy, prieniky, odkazy a nové výzvy odvíjajúce sa od prvého kongresu v roku 1936, poukázal na sociálny aspekt postavenia spisovateľa v dnešnej spoločnosti – vzhľadom na to, že výsledky tvorivého literárneho procesu sa nedeceňujú najmä v porovnaní s inými umeleckými žánrami, tobôž v medzinárodných reláciách, analyticky, s tvorivým zaujatím nastolil problémy vzťahu literatúra a čitateľ, prispel k hlbšiemu poznaniu národných literatúr v európskom kontexte, k upevneniu i rozšíreniu kontaktov medzi spisovateľmi a ich organizáciami v medzinárodnom meradle a k prehĺbeniu spolupráce medzi autormi literárnych diel a prekladateľmi, ale aj medzi autormi, vydavateľmi a knižnou distribúciou. Mnohé z týchto konštatovaní sú spoločné pre spisovateľov nielen na Slovensku, ale aj v zúčastnených krajinách. Podnety z kongresu je žiaduce prostredníctvom slovenského predsedníctva v Rade EÚ nastoliť v európskom rozmere, no každá krajina ich musí riešiť špecificky.

Na kongrese zaznel aj návrh, aby sa zintenzívnila spolupráca spisovateľských organizácií s Maticou slovenskou, ktorá je prirodzenou nositeľkou národných tradícií.

■ SPOLUPRÁCA S MATICOU

Spolupráca by mala prebiehať jednak po línii literárno-vedného a historického výskumu, jednak pri propagácii našej literatúry najmä v zahraničí. Tak ako účastníci trenčianskoteplického kongresu v roku 1936 vyslovili v záverečnom Spoločnom prejave nezabudnuteľné slová: „Slovenskí spisovatelia a všetci zúčastnení zostávajú verní borbe za slobodu a veľké ideály ľudstva, ktoré pomáhali tvorcom našej kultúry zabezpečiť národný dnešok. Sme odhodlaní brániť vydobyté hodnoty slobody, nech by už na ne siahali barbarský nepriateľ alebo jeho spojenci tu či v zahraničí,“ aj účastníci kongresu v roku 2016 sa hlásia na obranu kultúry a humanizmu všade tam, kde sú základné európske civilizačné hodnoty v ohrození. Na záver spiso-

Účastníci Kongresu slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach.

vatelia vyslovili presvedčenie, že kongres zasial v tomto smere aspoň iskričku nádeje – iskričku, ktorá sa rozhorí v každej národnej kultúre a následne v celom európskom kultúrnom dome.

■ SPISOVATEĽSKÉ PARADOXY

Literárne ceny majú na Slovensku pomerne malú mediálnu odozvu – s výnimkou ceny Anasoft litera, ktorú dlhodobo podporuje jeden z mienkotvorných denníkov. Medzi tohtoročnými desiatimi titulmi ktoré odborná porota vybrala spomedzi stodevätidesiatjedem hodnotených kníh, sa vyskytli mená ako Jana Beňová, Dušan Dušek, Balla, Zuzka Kepplová či Jaro Rihák. Cenu a s ňou odmenu desaťtisíc eur získal napokon Peter Macsovszky za román Tantalópolis z vydavateľstva Drewo a srd. No už pri let-

mom prečítaní zoznamu finalistov informovaný čitateľ zistí, že ako každý rok aj teraz je Anasoft litera prajná k určitému okruhu vydavateľstiev a ich autorov. Zjednodušene by sa dalo povedať, že ide o vydavateľstvá orientované skôr na experiment v literatúre a na autorov vyznávajúcich liberálne a multikultúrne hodnoty. Keďže okolo iných cien vládne skôr informačné vákuum, navonok sa zdá cena Anasoft litera ako jediné reprezentatívne ocenenie spisovateľskej práce. Práve tu sa otvára pole pre Maticu slovenskú, ktorá by mala iniciovať vznik skutočne reprezentatívnej ceny pre najlepšie slovenské literárne dielo, ceny nadkonfesionálnej a apolitickej, ktorá by bola ukazovateľom kvality aktuálnej literárnej scény na Slovensku.

Prenikavá analýza stavu našej spoločnosti

Roman MICHELKO, Eseje o kríze, Vydal Politologický odbor Matice slovenskej v roku 2016

„Kapitalizmus, ktorý sa udomácnil v našich zemepisných šírkach, vytvoril odióznu spoločnosť, v ktorej oligarchovia postupne ovládnu nielen justíciu, politiku, ekonomiku, ale aj myslenie ľudí,“ to je citát z pozoruhodnej publikácie Romana Michelka, ktorú vydal Politologický odbor Matice slovenskej. Autor je v faticovo orientovaných intelektuálnych kruhoch známy viac ako politológ a publicista prenikavého videnia súčasného sveta a zvlášť pomerov na Slovensku, ale po prečítaní jeho najnovšej, v poradí piatej knihy mu oprávnené možno pririeknuť aj prídomek filozof.

V zbierke esejí sa zaoberá novými pohľadmi na všeobecnú krízu, v ktorej sme sa ocitli ako ľudstvo i ako národ, a ponúka riešenia. Pravdaže, riešením nie sú papierové koncepty uzavreté v akademickom gete, od tých má autor ďaleko, ale koncepty pripomínajúce skôr terapiu naordinovanú ako liek na chorobu spoločnosti. Tematický záber Michelkových Esejí je široký: od príčin svetovej ekonomickej krízy presúva pozornosť na naše ohybné ponovembrové privatizačné zločiny, ktorými sa šmahom ruky zmenila vlastnícka štruktúra v zmysle tézy, že aj ten najhorší súkromný podnik je lepší než ten najlepší štátny. Tak sa absolútnym fetišom stala podľa autora „takmer absolútna nedotknuteľnosť súkromného majetku, a to bez ohľadu na spôsob jeho nadobudnutia“. Dôsledky tejto tupej neoliberalnej politiky sú alarmujúce: „Na jednej strane vybraná elita má tak veľa, že svoje bohatstvo nedokáže skonsumovať, a na druhej strane množstvo ľudí si bez masívneho zadlžovania nedokáže zabezpečiť základný štandard...“

Esejista Michelko vyslovuje chmúrnú diagnózu spoločnosti, ktorá ju rozoziera ako hrdza: „Hojnosť tovaru je v protiklade s prázdnotou srdca,“ píše, keď sa obzerá späť z odstupu dvadsiatich siedmich rokov.

Ludovít ŠTEVKO

MEDAILÓN

Už od čias Chalupku, Kalinčiaka či Jesenského, zhodou okolností troch Jánov, máme v slovenskej literatúre tradíciu ironického a satiricky motivovaného pohľadu na naše neduhy a nedostatky. Povedky a romány Vlada Bednára, aforizmy či rozhlasové hry Petra Gregora a celý rad ďalších autorov nás nútili a nútia zamýšľať sa nad sebou s úsmevom, ktorý však veľmi rýchlo môže zmrznúť na tvári, keď si uvedomíme, že sa smejeme vlastným slabostiam. Jedným z autorov, ktorí sa s istotou pohybujú po teréne satiry, je aj prozaik a publicista Dušan Taragel.

Ironický komentátor

Dušan Taragel sa narodil 20. septembra 1961 v Bratislave. Po absolvovaní základnej školy sa vyučil za prevádzkového chemika a po maturite študoval v rokoch 1981 – 1986 teóriu kultúry na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Vystriedal viaceré povolania. Pracoval v Chemických závodoch Juraja Dimitrova ako strážnik, neskôr strojník, ďalej vo Vodárňach a kanalizáciách a ako hudobný redaktor v Slovenskom rozhlase. Od roku 1993 pracuje v reklame ako textár. Do literatúry vstúpil v rovnakom období ako Peter Pišťanek, s ktorým ho viazalo dlhoročné priateľstvo a spolupráca v hudobnej skupine Devínska nová vec. Časopisecky začal publikovať od roku 1988 a knižne debutoval knihou rozprávok s čiernym humorom zo súčasného mestského života Rozprávky pre neposlušné deti a ich starostlivých rodičov (1997). Spolu s Petrom Pišťankom vydal knihu poviedok Sekerou & nožom (1999), ktorá zahŕňa staršie, už publikované poviedky z rokov 1981 – 1991. Dušan Taragel bol aj editorom a spoluautorom detektívneho komiksu Roger Krowiak (2002), zúčastnil sa na tvorbe publikácie Slovensko 002 (2002), bol zostavovateľom poviedkových antológií Sex po slovensky 1 – 2 (2004 – 2005) a autorom textovej časti komiksu Jánošík (2006). V roku 1994 napísal scenár k celovečernému filmu Baščovský a zať. Dušan Taragel v týchto dňoch oslávil päťdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Múdry ľudia nás odjakživa učili, že musíme byť presní, dohľadní, skrátka najlepšie sa je riadiť podľa ranného vtáčaťa, ktoré ďalej doskáče. Napríklad práve pod pazúry mačky, ktorá predtým len tak vylihovala a tu zrazu sprosté ranné vtáča, ktoré chce voľakde doskáčať. Ham... Pracovitost' a presnosť boli odjakživa voľajako v kurze, čo sa našincov týka. Prípadne sa nám to pokúšali vsugerovať spisovatelia, pedagógovia, rodičia, ba aj pán farár na túto tému sem-tam voľačo povedali. Aj napriek tomuto sústrednému tlaku vznikali prislovia ako: Čo môžeš urobiť dnes, odlož na pozajtra a máš dva dni voľna. Pri-

padne: Keď sa ťa zima opýta, čo si robil v lete, pošli ju na štatistický úrad a máš dva roky bez zimy.

Meškať nie je správne a už vôbec sa to nepatrí v dnešnom búr-

zemskej príťažlivosti. Potom ju vyložia systémom „seno – slama“ na stôl a siahnu po prvých troch papieroch. Pri dvoch zistia, že dotýčny problém je už alebo vyššou mocou vyrie-

Napríklad okrem už spomínaných úradníkov ešte milienky a honoráre. Posledné dve menované veci sa týkajú najmä bohémky založených občanov. Čo sa honorárov týka, tak

Hovori sa, že presnosť je výsadou kráľov. Nevie, s kráľmi bežne do styku neprichádzam. Býval som však istý čas v byte, kde robili strešnú nadstavbu. Nevie, ako motivovali investori robotníkov, ale presne o siedmej sa ozvali vrtáčky a zajačali karbobrúsky. Za takú presnosť by sa ani Alžbeta anglická nehanbila. My obyčajní ľudia máme s presnosťou pravi-delné problémy. Mám na to jedno-duchý liek. Keď viete, že sa vám napríklad nepodari prísť na dôle-žitú schôdzku v pondelok o štvr-tej popoludní, pokojne tam dôj-dite v utorok. Deň síce nesedí, ale hodina áno. A tomu, kto vás čakal, odkážte, že nech nie je malicherný.

Marek DANKO

Ako sa správne mešká a zdôvodňuje

livom období budovania kapitalizmu. Aj napriek tomu poznám zopár jednotlivcov z úradníckej pospolitosti, ktorí síce nemeškajú, ale majú prepracovaný postup vo vybavovaní žiadostí, urgencií, požiadaviek a následných urgencií na urgencie. Hovoria tomu Babylonská veža. Až sa im na stole vytvorí z papierov pomerne nestabilná kopa, tak počkajú, až tá kopa spadne vplyvom

šený, alebo je taký starý, že je premlčaný. Na tretí papier odpovedia, že je v štádiu riešenia. Preložia tento spis na druhú stranu stola a čakajú, kým sa aj tam nevytvorí spomínaná Babylonská veža. Potom nastane už spomínané zrútenie a postup možno opakovať.

Meškание je vo všeobecnosti veľmi delikátna záležitosť. Správne meškať vedia iba nemnohí ľudia.

zodpovedná osoba vám do telefónu obyčajne povie, že peniaze sú na ceste. Márne horekujete, že prečo sú na ceste, kde ich môže prejsť nezodpovedný šofér. Že oveľa bezpečnejšie by boli vo vašej peňaženke. Sú skrátka na ceste a punktom. Ak je to v zime a cesta je neposypaná, môže sa dokonca stať, že sa peniaze šmyknú na úplne iné konto, ale taký je život.

STANOVISKO

„Na základe overených informácií sa obraciame na Výbor pre ľudské práva Národnej rady Slovenskej republiky, aby preskúmal súvislosti postupu zamestnávateľa – Ústavu pamäti národa – a okolností, ktoré sprevádzali rozviazanie pracovného pomeru s historikom PhDr. Martinom Lackom, PhD., členom Historického odboru Matice slovenskej, keďže sa nazdávame, že došlo k závažnému porušeniu ľudských práv, najmä slobody prejavu a slobody vedeckého výskumu,“ píše sa v liste, ktorý spolu s ďalšími podpornými argumentmi poslali matiční historici do slovenského parlamentu. Korešpondenciu s NR SR prinášame v plnom znení.

Žiadajú poslancov preskúmať kauzu

Proskribovaný historik Martin LACKO.

O porušení slobody prejavu historika PhDr. Martina Lacka, PhD., svedčia najmä dôvody uvedené vo výpovedi, ktorú pridávame ako prílohu, ale aj škandalózne okolnosti jej doručenia. Podľa nášho názoru nemôže byť dôvodom výpovede slobodné prejavenie názoru, ktoré Martin Lacko prezentoval na svojej webovej stránke ako reakciu na verejný útok proti nemu v slovenskom denníku. Hoci sa v tejto reakcii dotkol aj niektorých súvislostí fungovania Ústavu pamäti národa (ÚPN) a jeho riadenia, nijakým spôsobom sa nedopusť dehonestácie tohto vedeckého pracoviska. Z textu výpovede však vyplýva, že pravým dôvodom bola len osobná dotknutosť predsedu správnej rady ÚPN, a nie objektívne pracovné a disciplinárne nedostatky.

Historický odbor Matice slovenskej žiada preskúmať túto kauzu aj z toho dôvodu, že Martin Lacko je nielen minulosťou nezaťaženým nádejným slovenským historikom v produktívnom veku, ale v súčasnosti jedným z najznámejších a najtvorivejších historikov, ktorý sa usiluje rekonštruovať novodobé slovenské dejiny objektívnym kritickým spôsobom, prečo sa stal terčom viacerých útokov zo strany médií, určitých záujmových skupín, ktoré zotrávajú na nemennej interpretácii slovenských dejín 20. storočia. Preto nie je vylúčené, že ÚPN konal v prípade výpovede Martinovi Lackovi aj pod týmto tlakom. Preto Vás prosíme o stanovisko aj k slobode vedeckého výskumu v Slovenskej republike, lebo sa nazdávame, že táto sloboda je aj za podpory niektorých politických strán a rozmanitých národných aj nadnárodných subjektov porušovaná, čím sa táto sloboda ohrozuje nielen v tomto konkrétnom prípade, ale aj všeobecne pri zásahoch a posudzovaní vedeckej činnosti vedcov, predovšetkým v spoločenských vedách.

prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.,
predseda Historického odboru MS

E. MOTOŠKA: „Bol som ako koncertný pianista hrajúci v hasičskej kapele.“ Sochár so silným matičným kódom

Text a foto: Peter CABADAJ

Bezprostredne po vzniku Česko-Slovenskej republiky (1918) začínali na prestížnej Akadémii výtvarných umení v Prahe (AVU) študovať aj naši prví poprevratoví adeпти sochárskeho umenia. Konkrétne išlo o Jozefa Pospíšila, Vojtecha Ihriského, Ladislava Majerského a Frica (Miroslava) Motošku, ktorý dlhodobo spolupracoval s Maticou slovenskou.

Pripomeňme, s akou osobnou skúsenosťou prišli títo neskorší uznávaní umelci na svoje štúdiá do Prahy. Pospíšil, Ihriský a Majerský mali pôvodne v úmysle stať sa učiteľmi, pretože si uvedomovali, že ich výtvarná, resp. sochárska tvorba neuživí. Najstarší z nich, Frico Motoška – rodák z Banskej Bystrice (nar. 30. 11. 1891) – sa najskôr vyučil v dielni rezbára českého pôvodu J. Krauseho v Banskej Štiavnici, neskôr študoval na umelecko-priemyselnej škole v Budapešti. To sa už však schylovalo k prvej svetovej vojne, ktorá výrazným spôsobom zamiešala osudmi našich budúcich sochárov. Všetci museli narukovať a nikto z nich nemohol tušiť, čo bude ďalej. Vojnové udalosti najviac postihli Frica Motošku. V roku 1916 utrpel na frontovom bojisku vážne zranenie pravej ruky a od tých čias bol nútený pracovať iba ľavou. Šťastnou zhodou okolností všetci štyria mládenci nakoniec začali študovať na spomínanej AVU v Prahe a už počas študentských liet im investori umožnili vyhotoviť niekoľko pomníkov na rodnom Slovensku.

■ VÝRAZNÁ OSOBNOSŤ

Treba zdôrazniť, že súveká umelecká Praha sa v značnej miere orientovala na dobové trendy západnej Európy. V tomto ohľade tak poskytovala mladým tvorcom vďačnú a lákavú príležitosť na bližšie zoznámenie sa nielen s aktuálnymi módnymi tendenciami, ale aj s umeleckým odkazom klasickej antiky či tradičného českého realistického sochárstva. Čoskoro sa však ukázalo, že z obchodného hľadiska nebude dominantným experiment. Bohatí ľudia a firmy, ktorí si objednávali sochárske diela, požadovali najmä portrétnu vernosť, čomu sa museli zákonite podriaďovať aj umelci. Frico Motoška dostáva prvú veľkú ponuku ešte v priebehu štúdií. Na objednávku slovenských korporácií v USA vytvoril monumentálny pamätník generála Milana Rastislava Štefánika, ktorý pompézne odhalili v roku 1922 v Clevelande.

■ V KRUIHU BOHÉMY

O Motoškovom neprehliadnuteľnom talente sa často písalo aj v rôznych periodikách. Napríklad populárny obrazový časopis Slovenský svet už v roku 1922 uvieril reprodukcie jeho sochárskych diel; z iných známych periodík pripomenieme ružomerskú Vátru alebo Svojeť – tlačový orgán slovenských vysokoškolákov študujúcich v Prahe. Texty k reprodukciám v Slovenskom svete verejnosť informovali, že námetový potenciál k prvým komorným sochárskym opusom čerpal tvorca zo slovenského bájoslovia (Triglav, Svantovít, Perún, Striga), ako i z tradičných zamestnaní prostého ľudu (pltníctvo a pod.). Už v tejto ranej fáze tvorby bolo možné vystopovať, že v Motoškovej osobe išlo o umelca s priekopníckym prejavom na Slovensku (v súvislosti s vlastným vnímaním obsahu i formy realizovaného diela).

Po úspešnom absolvovaní AVU u prof. J. Štursa prichádza mladý sochár do Bratislavy, kde ho prichýlil maliar Ivan Žabota. Keďže Motoška bol veselým a spontánnym typom človeka, neprekvapilo, že sa začal pravidelne stykať s umelcami, o ktorých sa hovorilo ako o príslušníkoch „slovenskej bohémy“. Do jej okruhu

patrieli tiež známi spisovatelia Tido J. Gašpar, Emo Bohúň, Jozef Gregor Tajovský, Ján Hrušovský...

■ DÚŠOK V OVZDUŠÍ

O ich povestných vysedávaníach v bratislavských viechach, krčmičkách a kaviarňach kolovali neustále rozmanité chýry, ba až legendy. A dobrosrdečný Motoška

chárska produkcia je rozsiahla a žánrovo pestrá. Prevláda najmä monumentálna tvorba a v jej rámci pomníky (L. Štúr, J. M. Hurban, A. Sládkovič, J. Botto, M. R. Štefánik...), pamätné tabule či dosky (Š. Moyses, K. Kuzmány, M. Hamuljak, Š. M. Daxner, J. Francisci, A. Radlinský, A. Kmeť a iní). Z komorných diel pripomenieme bronzovú

Motoškova štúdia k vojnovému pomníku s figúrou umierajúceho vojaka.

Sochárova realizácia mobilizačnej skulptúry s názvom Nedáme sa!

sa medzi touto vyberanou spoločnosťou vôbec nestratil, o čom svedčí i nasledujúca príhoda: V máji 1926 sa spolu s J. Hrušovským prizerali v jednej letnej krčme na Rybnom námestí v Bratislave cvičeniu hasičov. Po chvíli sa hasiči obrátili na prítomných zvedavých divákov, či si niektorý z nich netrúfne na skok do napnutej záchranej plachty. Ako spomína Hrušovský, vtedy tridsaťpäťročný Motoška, „tento zavallitý, plecnatý chlap s tvárou ako Indián“, jediný z obecenstva mal odvahu skočiť z trojposchodového domu pred očami všetkých divákov – a to ešte s pohárom vína, ktoré vypil počas „letu“, do plachty...!

Motoškova medzivojnová so-

chárska produkcia je rozsiahla a žánrovo pestrá. Prevláda najmä monumentálna tvorba a v jej rámci pomníky (L. Štúr, J. M. Hurban, A. Sládkovič, J. Botto, M. R. Štefánik...), pamätné tabule či dosky (Š. Moyses, K. Kuzmány, M. Hamuljak, Š. M. Daxner, J. Francisci, A. Radlinský, A. Kmeť a iní). Z komorných diel pripomenieme bronzovú

Pre autorove monumentálne práce je typické zjednodušenie tvaru spojené s premysleným detailom, v komorných opusoch sa viac prejavil preňho príznačný dynamický výraz s tendenciami dekoratívnej ozdobnosti.

Od konca tridsiatych rokov sa Motoška v tichosti vytratil z domáceho umeleckého aj celkového kultúrno-spoločenského života. Neexponoval sa ani politicky, a tak bolo pre mnohých ľudí záhadou, prečo

táto významná osobnosť výtvarného diania odišla začiatkom jari 1945 do exilu. (Mimočodom, Motoška bol súčasťou dobre zorganizovanej matičiarkej skupiny, ktorú tvorili J. C. Hronský, F. Hrušovský, J. Cincik, S. Mečiar, Š. Polakovič, K. K. Geraldini a ďalší). Citlivý umelec s veľkou životnou skúsenosťou pravdepodobne tušil, aká budúcnosť čaká jeho rodné Slovensko...

■ ZMARENÉ ZÁMERY

V emigrácii žil spoločne s manželkou a dcérou postupne v Rakúsku, Bavorsku, Taliansku (Rím) a od roku 1948 v ďalekej Argentíne. Vieme o ňom, že sa neangažoval v krajskom hnutí, čo v jeho prípade zrejme súviselo s mimoriadne ťažkým existenčným rozpoložením. Rodina Motoškovcov zakotvila v Buenos Aires a špičkového slovenského umelca zamestnal istý nemecký podnik, ktorý vyrábala náboženské sošky a devocionálie. Práve cirkevná tvorba predstavuje ťažisko Motoškovo exulantského diela. Pod vplyvom dôkladného štúdia rímskych reálií vyhotovil plány súsošia slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda, Piety do Schenectady (reprodukcii uverejnili prvý zborník emigrantských prác Vo vyhnanstve, 1947) a mal aj iné plány. Ani jeden zo zamýšľaných projektov už však nestihol následkom prudko sa zhoršujúceho zdravotného stavu dotiahnuť do finálnej podoby. Motoškova životná púť sa uzatvorila 21. júna 1956. Posledná rozlúčka so zakladateľskou osobnosťou moderného slovenského sochárstva sa konala na cintoríne Chacarita v Buenos Aires.

■ PODOBIZNE ČINOVNÍKOV

Podstatná časť umelcovho diela je uložená v zbierkových fondoch viacerých galerijných a múzejných inštitúcií. V sídelnej budove Matice slovenskej v Martine sa nachádzajú jeho bronzové podobizne prvého predsedu a podpredsedu našej najstaršej národnej kultúrnej a vedeckej ustanovizne – Štefana Moyses a Karola Kuzmányho. Pripomeňme tiež, že v priebehu dvadsiatich a tridsiatych rokov minulého storočia bola sochárova tvorba s úspechom prezentovaná na mnohých výstavách doma i v zahraničí. Po odchode do vyhnanstva upadlo jeho meno do krutého zabudnutia, čo, žiaľ, platí stále. Blížiac sa novembrové sto dvadsiate piate výročie narodenia a nedávne šesťdesiate výročie úmrtia ponúkajú príležitosť na dôstojnejšie pripomenutie si významu Frica Motošku, ktorý taktu zhodnotil svoje exilové postavenie: „Som ako koncertný pianista, ktorý hrá v hasičskej dychovej kapele...“

Vo Vranove nad Topľou odhalili bustu Andrejovi Hlinkovi Otca národa tu kedysi víтали davy ľudí

Agentúrny servis TASR

Vo Vranove nad Topľou má od soboty 24. septembra svoju bustu Andrej Hlinka, slovenský kňaz, politik a národovec. Jeho podobizeň na podstavci s vytesaným výrokom: Za Boha, za národ, umiestnili v parčíku oproti kláštoru pavlínov. Pred slávnostným odhalením pamätníka sa konala svätá omša v Bazilike Narodenia Panny Márie, ktorú celebroidal emeritný arcibiskup Košickej rímskokatolíckej arcidiecézy Alojz Tkáč.

Iniciátorom umiestnenia busty vo Vranove nad Topľou bola Matica slovenská (MS), ktorú podporila aj vranovská samospráva a rímskokatolícka cirkev. Autorom busty je bratislavský sochár Radovan Mačuha, ktorý vyrobil päť rovnakých sôch, sú umiestnené v Martine, Ružomberku, Čerňove, v Čičave, oddnes aj vo Vranove. Bustu financovala MS a podstavec zaplatilo mesto.

„Je to pre mňa veľký deň, že môžem stáť na tomto mieste a s radosťou v srdci oznámiť, že do Vranova nanovo prišiel Andrej Hlinka,“ povedal v príhovore predseda MS Marián Tkáč. Uvedol, že Andrej Hlinka bol vo Vranove niekoľkokrát a jeho starý otec

Predseda MS Marián Tkáč pri odhalení busty.

Michal Tkáč, ktorý bol vládny komisárom v neďalekej Čičave, tu vďaka nemu nadobudol národné povedomie. Tkáč uviedol, že Slovensku chýbajú takí politici, akým bol Andrej Hlinka. „Máme politikov, ktorí myslia viac na vlastné vrecká ako na národ, a to nie je dobré,“ povedal matičiar.

Primátor Vranova nad Topľou Ján Ragan v prejave povedal, že Slovensko je malý štát, no narodili sa tu ľudia, ktorí ovplyvnili osudy nielen našej krajiny, ale svojím umom, cieľavedomosťou a obetavosťou dobyli svet. K takým patrí aj Andrej

Hlinka. „Postavil sa za práva slovenského národa, proti maďarizácii a sociálnemu útlaku Slovákov v Uhorsku, za to neváhal byť aj väznený. V Slovenskej ľudovej strane od roku 1905 dokázal zmobilizovať široké ľudové vrstvy v zápase za všeobecné volebné právo a základné práva slovenského národa. Zaslúžil sa o vznik česko-slovenského štátu v roku 1918. Do slovenskej politiky vniesol moment rozhodnosti a neústupnosti. Zmyslom jeho politiky bol sebavedomie, vzdelaný, hospodársky nezávislý Slováč, ktorý by riadil krajinu podľa svojich vlastných tradícií,“ uviedol primátor.

Marián Tkáč pre TASR povedal, že o Andrejovi Hlinkovi hovorili, že je otec národa, v čom je povedané všetko, aký mal vzťah k Slovákom. „Za prvej Česko-Slovenskej republiky bojoval za autonómiu pre Slovensko. Nedožil sa jej, zomrel tesne predtým. Zaslúžil sa o slovenský národ. Pokiaľ ide o Vranov, Hlinka tu bol päťkrát, možno aj v týchto miestach. A mnoho Vranovčanov, ale aj ľudí z okolitých dedín, aj z Čičavy, odkiaľ pochádzam ja, získal pre národnostnú myšlienku. Veľmi významne ovplyvnil život Vranova nad Topľou,“ povedal Marián Tkáč.

V bratislavskej Dúbravke spoznávali našich národných dejateľov O životných osudoch J. Kráľa a S. H. Vajanského

Kveta SLYŠKOVÁ – Foto: (mrs)

Miestny odbor Matice slovenskej v Dúbravke pokračuje v pestrom a príťažlivom spektre aktivít, ktoré ho zdobia z minulého obdobia. V posledných rokoch sa tamojší matičiari zamerali na spoznávanie pamiatok a dejín vlastného regiónu.

V matičnom týždenníku sme viackrát informovali o ich exkurziách po pamätných miestach Dúbravky pre dospelých, ale i pre žiakov piatich škôl v tejto brati-

slavskej mestskej časti. Angažoval sa aj tamojší spevácky súbor Matice slovenskej, ktorý vystúpil na viacerých podujatiach, medzi inými na stretnutí pri vatre k SNP a k Dňu Ústavy. V septembri uskutočnili členskú schôdzu, na ktorú pripravili literárne pásmo k 140. výročiu úmrtia štúrovského básnika a legendárneho revolucionára Janka Kráľa. Nielen slovom, ale i piesňami vytvorili príjemnú atmosféru, ktorá rezonovala počas

celého tohto pracovného stretnutia. So životom a s tvorbou J. Kráľa, ale aj s reáliami spojených s Rokom Svetozára Hurbana Vajanského oboznámil prítomných PhDr. F. Švába. Po zaujímavých informáciách o celožitných osudoch týchto významných literátov a dejateľov a diskusií o nich sa členovia odboru sa dozvedeli o zámeroch a plánoch činnosti v nastávajúcom období, v ktorom je už na tento mesiac naplánovaná ďalšia pozná-

Básnikova socha v Sade Janka Kráľa.

vacía exkurzia – určite rozšíri vedomosti dúbavských matičiarov o stále ešte záhadnom Jankovi Kráľovi.

Pobožnosť pred výstupom.

Výstup národníarov na Capkov vrch

Pavol HOLEŠŤIAK – Foto: Martin TURÓCI

Už tradične na sviatok Sedembolestnej Panny Márie patrónky Slovenska, sa uskutočňuje výstup k slovenskému dvojkrížu v Čadci na Capkovom vrchu. V Bukove pri kaplnke sa najprv slúži svätá omša. Aj toho roku za pekného slnečného počasia vystúpili prítomní z rôznych, najmä kysuckých obcí a miest k dvojkrížu, odkiaľ sa im naskytl pekný pohľad na okresné mesto. V programe účinkoval majster ľudovo-ume-

Pohodová atmosféra pri štátnom symbole.

leckej výroby, popredný tvorca tradičných hudobných nástrojov, multiinstrumentalista Ľubomír Párička a speváčka slovenských ľudových piesní Janka Holešťaiková. Kovový mohutný dvojkríž postavili národníari na Capkovom vrchu v roku 1993. Po slávnostnom otvorení sa uskutočnilo niekoľko ročníkov podujatí či výstupov k tejto dominante nad Čadcou. V roku 2005 sa každoročné výstupy so sprievodným programom vďaka OR SNS Čadca obnovili.

Neohrozene bránil práva Slovákov a Slovensko proti maďarizácii a sociálnemu útlaku v Uhorsku

Pocta Trnavčanov Andrejovi Hlinkovi

Spomienkové stretnutie Trnavčanov na veľkého politika, kňaza a národovca, otca slovenského národa Andreja Hlinku sa uskutočnilo koncom septembra pri jeho pamätnej tabuli na budove Spolku svätého Vojtecha. Stretnutie pripravilo Okresné centrum KDH a Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave.

V súčasnosti je potrebné, aby Andrej Hlinka dostal v našom národe uznanie, ktoré mu právom patrí. Neohrozene sa postavil za práva slovenského národa proti maďarizácii a sociálnemu útlaku Slovákov v Uhorsku. Bol opakovane väznený. Zaslúžil sa o vznik Česko-slo-

venského štátu v roku 1918. V Slovenskej ľudovej strane od roku 1905 dokázal zmobilizovať širšie ľudové vrstvy v zápase za všeobecné volebné právo a základné kultúrne práva Slovákov. Ako predseda Slovenskej ľudovej strany, najsilnejšej politickej strany Slovákov, viedol boj za autonómiu Slovenska v rámci Česko-Slovenskej republiky a stal sa symbolom autonomistického hnutia. Jeho politická činnosť bola vždy zameraná na duchovné pozdvihnutie a sociálne zabezpečenie všetkých členov národa. V novej Česko-Slovenskej republike bol členom výboru

Kňaz a politik Andrej HLINKA.

Matice slovenskej a od roku 1920 predsedom Spolku sv. Vojtecha.

Súčasným generáciám, najmä však mladým ľuďom, treba vysvetľovať, že Andrej Hlinka zomrel pred vznikom prvej Slovenskej republiky, a preto nemohol byť zakladateľom Hlinkovej gardy. Andrej Hlinka patrí medzi najvýznamnejších slovenských politikov. Vzhľadom na dlhodobý vzťah k Trnave, najmä ako predseda Spolku sv. Vojtecha, patrí do trnavského panteónu významných osobností.

Bohumil CHMELÍK

Spomienka na Studničákch

V žilinskom Sade na Studničákch pri pamätníku príslušníkom Vojenských táborov nútených prác – Pomocných technických praporev (VTNP-PTP) sa nedávno už tradične konala pietna spomienka. Viacerým bývalým príslušníkom týchto útvarov nezábránil ani zlý zdravotný stav, ani veľká vzdialenosť zúčastniť sa na tejto spomienke.

Podujatie zorganizovala Konfederácia politických väzňov Slovenska (KPVS) a v mene primátora mesta Žilina sa prítomným na ňom prihovoril jeho zástupca Patrik Groma, ktorý vyjadril úctu všetkým, ktorých nedobrovoľný životný a pracovný osud nezlomil, ale zocelil. Zároveň pripomenul, že ich utrpenie neostane zabudnuté, no je neustále potrebné usilovať sa o to, aby sa takáto tragická história neopakovala. Dôstojnosť spomienky umocnila prítomnosť čestnej jednotky a dychovej hudby Ministerstva obrany SR.

(pč)

Proces s J. Markušom pokračuje v novembri

V procese s bývalým šéfom Matice slovenskej (MS) Jozefom M. vypovedali 23. septembra na ďalšom pojednávaní na Okresnom súde Bratislava III traja svedkovia. „Okresný súd Bratislava III odročil hlavné pojednávanie na 4. novembra, na ktoré budú predvolaní poslední traja navrhovaní svedkovia,“ uviedol pre TASR hovorca Krajského súdu v Bratislave Pavol Adamčiak.

(red)

POZVÁNKY

BARDEJOVSKÁ HELIGÓNKA – prehliadka v hre na heligónku, 8. 10. 2016 o 14. h, Bardejovské kúpele. Bližšie info: <http://matica.sk/events/event/bardejovska-heligonka/>.

MATIČNÁ POCHÔDZKA – Po košických cintorínoch – významné osobnosti a ich hroby. 9. 10. 2016. Košice. Začiatok pochôdzky pri hornej bráne Cintorína sv. Rozálie o 15. hodine. Bližšie inf: <http://matica.sk/events/event/maticna-pochodzka-po-kosickych-cintorinoch-vyznamne-osobnosti-a-ich-hroby/>.

STRETNUTIE S POÉZIOU JÁNA FRÁTRIKA – 17. 10. 2016 o 15. 30 h v Spišskej knižnici v Spišskej Novej Vsi. <http://matica.sk/events/event/14404/>.

ODHALENIE PAMÄTNEJ TABULE JOZEFovi MURGAŠOVI – 21. 10. 2016 o 15.00 h, Podbrezová-Lopej. Program spolu s pozvánkou nájdete na: <http://matica.sk/events/event/odhalenie-pamatnej-tabule-jozefovi-murgasovi/>.

SLOVENSKÝ ORNAMENT MAJSTRA KOSTELNÍČKA – putovná výstava, trvá do 28. 10. 2016 v UK KU v Ružomberku. Bližšie info: <http://matica.sk/events/event/14482/>.

HORNÁ NITRA MOJIMI OČAMI – 6. ročník fotografickej súťaže. Uzávierka súťaže 30. 10. 2016.

<http://matica.sk/news/2016/09/horna-nitra-mojimi-ocami-6-rocnik-fotograficka-sutaz/>.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Slovensko
a zvyšok
Európy**

Iba Kanada bola lepšia ako Slovensko a zvyšok Európy. Myslí na Svetový pohár v ľadovom hokeji za účasti ôsmich hokejových výberov. So zvyškom Európy porazíme aj Česko, aj veľkú Ameriku (Spojené štáty), aj Švédsko – takí sme mocní! Možno si teraz niekto povie, že ten Tkáč to preháňa, ale ja len parafrázujem, či napodobňujem v sebazvelebovaní iných, napríklad našich susedov. Pamätám si, keď český televízny komentátor po prehre českých volejbalistiek na akomsi turnaji vyhlásil: „Naše holky hráli skvele, boli výborné, nebyť tých bodů!“ Ale veď pravda je pravda, v tej Kanade predsa šiesti Slovinci tvorili štvrtinu tímu Európy vrátane ťažko prekonateľného brankára, strelili dve tretiny gólov a celý tím manažoval Slovinci. A doma sme práve tomuto tímu fandili. Máme teda dôvod na zdravé sebavedomie.

To nám výrazne chýba aj po takmer štvrtstoročí vlastného štátu. Sme v kúte Európy, pokiaľ ide o hrdosť na svojich veľikánov i na svoje dejiny. A to najmä preto, že ich nepoznáme a nespoznávame, akoby plánovite na nich zabúdame. Veď len taký Andrej Žarnov, vlastným menom František Šubík, jeden z prvých slovenských profesorov patológie, veľký básnik a člen medzinárodného tímu, ktorý v roku 1943 vyšetroval pôvod masových hrobov v Katynskom lese. Keďže bol autorom správy, že išlo o brutálnu stalinskú likvidáciu poľských dôstojníkov, čo sa polstoročie najprisnejšie tajilo, musel niesť represívne následky po celý život. Aj po priznaní pravdy je akoby osoba non grata. Preto, že bol autonomistickým básnikom a jeho zbierka Stráž na Morave z roku 1925 bola dokonca témou pražského parlamentu a v necenzurovanej podobe mohla vyjsť až v roku 1940? Či preto, že v roku 1944 odmietol povstanie a neuznával londýnsku vládu? A na základe katynských faktov vystríhal pred boľševizmom?

Zdá sa, že sme neprekonalí komunickú a čechoslovácku jednostrannosť pri posudzovaní našich dejín. Že napríklad 6. októbra si nepamätáme vyhlásenie autonómie v Žiline, na ktorom sa zhodli a v pražskom parlamente za ňu zahlasovali všetky vtedajšie strany okrem komunistov. Má pravdu kardinál Tomko: „My Slovinci máme svojich duchovných veľikánov. Ale ťažko ich poznávame a uznávame.“ Radšej „pre istotu“ zabúdame?

Témou oravskeho plenára boli najmä postavy z Betlehema Vytvorili betlehem i krížovú cestu

Miroslav ŽABENSKÝ – Foto: archiv OKS

V oravskej obci, ktorá je známa svojou kamenárskou tradíciou, sa od 26. do 30. septembra stretlo desať kamenárov zo Slovenska a z Poľska. Zvuky dlát tvarujúcich pieskovec rozozvučali Oravský Biely Potok na plenéri Návraty k bielopotockému kameňu.

Téma tvorivého stretnutia bola sakrálna. Kamenári pracovali nad zastaveniami z krížovej cesty a vytvorili i niekoľko plastik pripravovaných kamenného Betlehema, ktorý by mal byť v budúcnosti nainštalovaný vo farskej záhrade. Plenér poskytol tvorcom možnosť konfrontovať svoju umeleckú prácu a ovládať remeselnú zručnosť navzájom, na stretnutí sa výtvarne a remeselné zdokonalili a spoznali technické a výtvarné možnosti kameňa. Už viac ako šesťdesiat diel vytvorených na predchádzajúcich ročníkoch je nainštalovaných pri obecnej úrade a farskom kostole v obci. Sú tak stárou prezentáciou bohatej kamenárskej histórie. Oravský Biely Potok bol v minulosti

Medzi kamenármi na sympóziu boli aj mladé umelkyne z Poľska.

Tradíciu kamenárskych majstrov na Orave oživujú dnešní zruční nasledovníci.

známy nielen tým, že v katastri obce sa nachádzali tri pieskovecové lomy, ale i zručnosťou domácich majstrov. Vyrábali mlynské kamene, žarnovy, brúsy, osly, dlaždice, kvádre a vytvárali i umelecké predmety a plastické objekty s náboženskými motívmi. V obci i širšom okolí sa podnes zachovalo množstvo historických krížov a sakrálnych plastik. Medzi najvýznamnejších majstrov patrila rodina Belopotockých, ktorí sú autormi najhodnotnejších plastik, a ich diela mali osobitý charakter čerpajúci z baroka. Tvorivé stretnutie pripravili Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubine, organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, a obec Oravský Biely Potok. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Organizátori sa nevzdali napriek nepriazni počasia Matičný deň v Bystrom

Text a foto: Tatiana TOMKOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej, výbor MO MS a Obecný úrad Rožňavské Bystré zorganizovali prednedávnom Matičný deň a Deň ľudových tradícií. Počasie podujatiu neprialo, čo sa odrazilo aj na počte zúčastnených, ale organizátori táto eventualita neodradila, aby myšlienku predstaviť aj takouto formou žurnalistu, literáta, plodného básnika a nekompromisného literárneho kritika Svetozára Hurbana Vajanského neuskutočnili. Od úmrtia

tejto významnej osobnosti uplynulo sto rokov, čo vo svojom zaujímavom výklade o živote a tvorbe tohto nášho veľikána zdôraznila predsedníčka MO MS Marta Molnárová. Počas tvorivých dielní sa účastníci naučili vyšivať vreckovky, ktoré sú súčasťou miestneho kroja, a pani Božena Čapová predviedla, ako sa kedysi vyrábali zápästky. Pri práci si prítomní veselo zaspievali, čo im všetkým zdvihlo napriek nepohode a slote náladu.

NOVINY DO VAŠEJ SCHRÁNKY! AKO NA TO?

Množiac sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN.

Slovenské národné noviny
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838, 0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1,
036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, v SNN číslo 35 sme vám položili otázku, aké pomenovanie má pamätník na obeť totality pod hradom Devín na brehu rieky Morava. Správna odpoveď mala znieť – Brána slobody. Z vašich správnych odpovedí sme tentoraz vyžrebovali týchto šťastných výhercov: Božena Lacková, Tlmače; Edita Štefanidesová, Banská Bystrica; Anton Szaló, Trnava.

V tomto čísle prinášame zaujímavý článok nášho spolupracovníka Mariána Šimkuliča o sochách Dobrého vojaka Švejka na severovýchode Slovenska aj u našich severných poľských susedov. Jedna z najstarších a najznámejších je aj v meste, kde Švejk na dôkaz, že vo fľaši nenesie rum, ale pri staničnej studni nabral do fľaše hrdzavo sfarbenú „železitu“ vodu, musel pred šikanujúcim dôstojníkom vypíť celý jej obsah.

• Kde sa táto epizóda z románu Jaroslava Haška odohrala?

Svoje odpovede zasielajte na adresu našej redakcie, ktorú nájdete aj v tíraži týchto novin našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž do 20. októbra. (se)

PRIPOMÍNAME SI

8. októbra

– tristoštyridsať rokov od narodenia hudobného skladateľa Františka Xavera Budínskeho (1676 – 1727); zachovali sa najmä jeho zaujímavé kantáty v neskorobarokovom slohu

– desať rokov uplynulo od smrti biskupa rímskokatolíckej cirkvi Pavla Hnilicu (1921 – 2006)

9. októbra

– básnik a mimoriadne plodný prekladateľ Ľubomír Feldek má osemdesiat rokov

10. októbra

– stotridsaťpäť rokov od narodenia cestovateľa Kolomana Kittenbergera z Levíc (1881 – 1958); zo svojich exotických expedícií prinášal množstvá artefaktov, len Maďarské národné múzeum v Budapešti obohatil o šesťdesiat (!) exponátov

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil historik Pavol Horváth (1926 – 1999); venoval sa najmä dejinám hospodárstva a obchodu, napísal niekoľko genealogických prác o osobnostiach slovenského národného hnutia

– štyridsať rokov od smrti právnika profesora Štefana Lubyho (1910 – 1976); venoval sa najmä občianskemu právu a právnym dejinám

11. októbra

– stopäťdesiat rokov, čo cisár František Jozef prijal delegáciu Matice slovenskej (1866), viedol ju podpredseda MS Viliam Paulíny-Tóth a jej členmi boli Jozef Miloslav Hurban, Ján Malý-Dusarov, Dionýz Štúr, Michal Mudroň a Ján Seberin

– dvadsaťpäť rokov od smrti osobnosti slovenského hudobného života, najmä zborového spevu, prof. Juraja Haluzického (1911 – 1991)

12. októbra

– stosedemdesiatpäť rokov, čo sa narodil náš novinár z prelomu 19. a 20. storočia Andrej Černiansky (1841 – 1923); o. i. bol šéfredaktorom prvého slovenského odborného poľnohospodárskeho časopisu vôbec Včelár a ovocinár

– stodvadsať rokov od narodenia neslávného známeho českého komunistickeho funkcionára, ktorý bol v najkrutejších časoch ministrom bezpečnosti a potom roky gubernátorom Slovenska vo funkcii prvého tajomníka ÚV KSS Karola Bacílka (1896 – 1974)

– pred tridsiatimi rokmi zomrel člen Činohry SND, niekoľko rokov aj jej riaditeľ Mikuláš Huba (1919 – 1986)

– operný spevák Jozef Kundlák má šesťdesiat rokov

13. októbra

– dvestotridsaťpäť rokov, čo cisár Jozef II. vydal jeden z jeho osvieteneckých zákonov – Tolerančný patent, ktorým zaručoval zrovnoprávnenie cirkví v monarchii (1781)

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil filmový režisér, choreograf a zmlada sólista SĽUK-u Martin Ťapák (1926 – 2015); večná škoda, že mu na poslednú chvíľu Praha zakázala dlho pripravovaný viacdielny historický veľkofilm zo staroslovenského obdobia na báze historiografickej predlohy profesora Matúša Kučeru

14. októbra

– osemdesiatpäť rokov, čo zomrel literárny kritik, nádej slovenskej literárnej vedy a historiografie Ján Igor Hamaliar (1905 – 1931)

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.